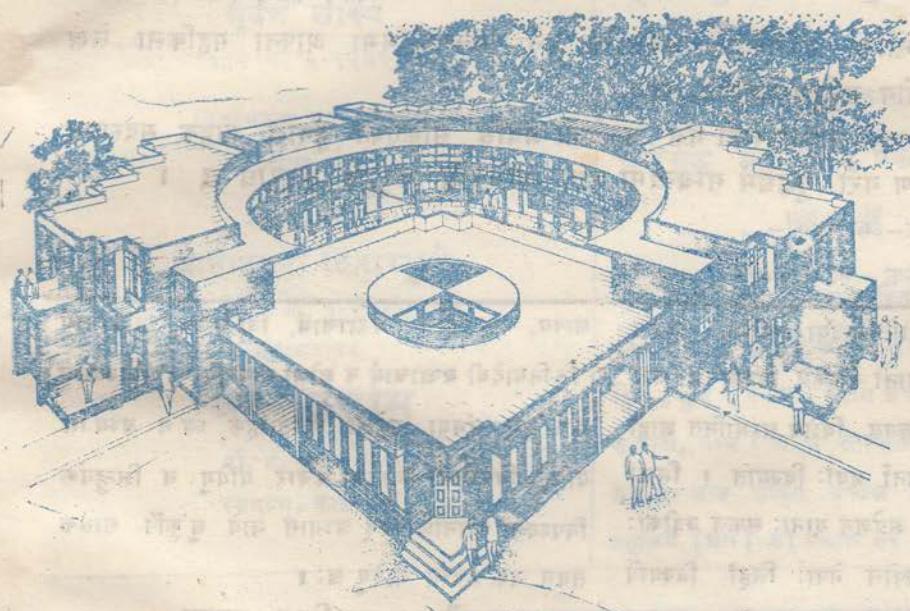

नमो तत्स भगवतो अरहतो सम्मा सम्बुद्धस्स

आनंद भूमि

THE ANANDABHOOMI
(BUDDHIST MONTHLY)

PILGRIM ACCOMMODATION
PERSPECTIVE VIEW

एङ्ग:
ति
पु
न्ही

[Funded by Democratic Socialist Republic of Sri Lanka.

Consultant: Technical Interface, Kathmandu.]

(बौद्ध मित्र राष्ट्र श्री लंका सरकारको अनुदानबाट निर्माण

प्रायः सकिएको यात्रु विश्राम गृह ।)

वार्षिक प्राप्ति शुल्क ३०।

आजीबनपा. शुल्क ३००।

एक प्रतिको ३।

बुद्धसम्बत् २५३१

मेपालसम्बत् ११०८

वर्ष १५

चैत्रवूणिगा

चउला ष्व

अंक १२

बिक्रमसम्बत् २०४८

1988 A. D.

Vol. 15

चैत्र

April

No. 12

आनन्दभूमिको सूचना

१. अधिराज्यव्यापी प्रचार प्रसार हुने यस आनन्दभूमिको २५३२ औं बुद्धजयन्तीको उपलक्ष्यमा प्रकाशित हुने विशेषांकमा विज्ञापन दिई व्यापार बढाउन चाहने तथा बुद्धपति श्रद्धा व्यक्त गर्न चाहने महानुभावहरूले विज्ञापन प्रकाशित गर्न लिम्न ठेगानामा यथाशीघ्र सम्पर्क राख्नुहुन अनुरोध छ -

व्यवस्थापकः-

आनन्दभूमि स्वयम्भू

फोन नं. २-२४४२०

शाखा कार्यालयः-

संधाराम भिक्षु तालीम वेन्द्र

ढल्को, क्षेत्रपाटी

फोन नं. २-१५०२०

२. २५३२ औं बुद्धजयन्तीको उपलक्ष्यमा प्रकाशीत हुने आनन्दभूमिमा आपना गहकिला लेख रचना पठाई सहयोग गर्नुहुन अनुरोध छ ।

३. आनन्दभूमिका घेरे जसो ग्राहकहरूको यस अंकदेखी अवधि सकिएको हुनाले ग्राहक सदस्यता सकिएकाले नवीकरण गरी बुद्धधर्म सम्बन्धमा ज्ञान अभिवृद्धि गर्नुहुन अनुरोध छ ।

वार्षिक ग्राहक शुल्क - रु. ३०/-

आजीबन ग्राहक शुल्क - रु. ३००/-

विरया मिखाय् वःगु मोतिबिन्दुया अप्रेशन याकेत वस्पोल थाइलेण्डया राजधानी बैंकक्य् विज्ञानाः थाइ राजदरवाराया सरक्षणया रूपय् विशेष सम्मानित शाहो अतिथि कथं अस्पतालय् भर्ना जुयाः विज्ञात । मिखां मखनाच्चंगु छापा मिखाया अप्रेशन यानाः सफल ज्वीकाः मिखाय् जः लुइकाः वस्पोल नेपाः लिहाँ विज्ञाये धुङ्कूगु दु । नुगःस्येया समेत उपचार यायेत वस्पोल बैंकक विज्ञायःगु छः ।

ध्यानसंघ स्वन

११०८ सिलाध्र १०, पाला -

थनया तानसेनया महाबोधि विहारय् उपसंघ नायक भिक्षु शाक्यानन्द महास्थविरया अध्यक्षताय् विपस्सना ध्यान संघ स्वगु दु । उक्त संघया सल्लाहकार उपाध्यक्ष, सचिव व कोषाध्यक्ष छात्रीकथं मिलु विम- बानन्द महास्थविर, दशरथमुनि शाक्य, छत्रराम शाक्य व सुमन शाक्यपि विज्ञायगु दु । यथे सदस्यय् दुर्गाराज

शाक्य, सन्तलाल वज्राचार्य, विश्वमान बज्राचार्य चिनियादेवी बज्राचार्य व शोभा शाक्यपि च्छनविज्ञायःगु दु । थुगु संघया उद्देश्य साप्ताहिक ध्यन अध्यय यायेगु, विपस्सना ध्यानया प्रचार यायेगु व ज्ञिन्दुर्यक विपश्यना ध्यानशिविरय् अभ्यास याये धुङ्कूपि साधक तथत जक सदस्य यायेगु छः ।

बौद्ध न्हासःलिसः कासा

११०८ चउलाध्र ११, ये -

२५३२ कोण् बुद्धजयन्तीया लसताय् बुद्धजयन्ती समारोह समितिया आयोजनाय् न्हय्कोगु अन्तर्मध्य- मिक विद्वालय बौद्ध न्हासःलिसः कासा ज्वीगु दु । समिति कार्यकारिणी सदस्य सुवर्ण शाक्यया संयोजक- त्वय संचालन ज्वीगु उगु कासा यनया ब्रह्मत्वाया तःनिया धर्मचक्र महाविद्वार खलःया परिवारपाखे ध्यवस्था जुयाः उगु धर्मचक्र विहारय् वैशाख १० गतेनिसे सुरु ज्वी त्वंगु दु ।

आनन्दमूर्ति

प्रदान-सम्पादक

भिक्षु अश्वघोष

फोन नं. २-१५०२०

सम्पादक

सुवर्ण शास्य

फोन नं. २-१२८५५

दयवस्थापक तथा प्रकाशक

भिक्षु मंत्री

सदस्य-सचिव

आनन्दकुटी विहारगुटी

फोन नं. २-२४४२०

पवध्यवहार

आनन्दमूर्ति

पो. ब. नं. ३००७

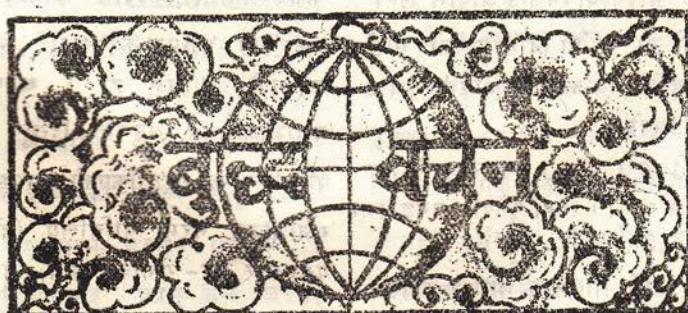
स्वयम्भू, काठमाडौं

महाबाग विनायिटफबाट:-

“चरथ भिषखबे चारिकं बहुजन हिताय
बहुजन सुखाय लोकानुकस्पाय अत्थाय
हिताय सुखाय देवमनुस्सानं। देसेथ भिषखबे
धर्मं आदिकल्याणं मङ्गेकल्याणं परियोसान
कल्याणं सात्थं सव्यञ्जनं केवलं परिपुण्णं
परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेथ ।”

मिश्रहरु ! बहुजन हितको लागि, बहुजन सुखं
को लागि, विश्वमाति दयाको लागि, देव र मनुष्यहरुको
हित, सुख र कामको लागि संचार गर । मिश्रहरु:
आरम्भ, मध्य र अन्त्य समयसम्म कल्याण द्वारे धर्मको
अर्थ र भाव सहित उपदेश दिएर सम्पूर्ण परिणुदि
ब्रह्मचर्य (धर्म) को प्रकाश गर ।

पाको बुद्धि भएको शीलबान् साथो पाएमा सबै प्रकारका विद्वन बाधा हट्छ, त्यससँले
सचेत तथा प्रसन्न भएर त्यस्ता व्यक्तिको संगत गर ।

बिम्बसारको विजय र गणभोजन

- भिक्षु अमृतानन्द महास्थविर

त्यस समय मगधराजा सेनीय विभिंवसार लिच्छवी हृसँग संग्राम गर्दा भागेर आएका थिए । त्यसपछि राजाले सेनालाई संगठन- गरी लिच्छवीहरूलाई पराजित गरेकाथिए । संग्राममा विजयभेरी बजन थाले-“राजाले लिच्छवीहरूलाई भगाए ।”

अनि अयुष्मान् महामौदगल्यायनले भिक्षुहृष्टलाई
आमन्वणगरी मन्त्रभयो— आत्मसो ! राजालाई लिक्ष्यवी
हृष्टले भगाए ।”

यो कुरा सुनी भिशूहरू कराउन थाले, खिच्नन
थाले र दुखी हुन थाले । 'आयुष्मान् महामोद्ग
ल्यायनले कसरी यस्तो मनुहुँच्छ कि राजालाई
लिच्छवीहरूले भगाए । सग्रामस्थलनमा त विजय भेरी
बजदैछ कि रांजाले लिच्छवीहरूलाई भगाए । आयुष्मान्
महामोद्गल्यायनले अलोकिक धर्मको कुरा गर्नु हुँच्छ
भिशूहरूले भगवानलाई यो कुरा सुनाए । भगवान्
मन्त्रभयो ।

पहिलो पटक राजालाई लिच्छवीहरूले भगाएका
थिए । पछि राजाले पूनः सेना सगठन गरी लिच्छवी-
हरूलाई पराजित गरे । मौद्रिगल्यायनले सत्य कुरा
गरेका हन मिक्कहो ! मौद्रिगल्यायनलाई आपत्ति छैन ।”

त्यस समय मगधर जा सेतीय विभिन्नसारको साथै
ज्ञातिपन्दे ज्ञातिसातोहितो) एकजना आजीवक सम्प्रदा-
यमा प्रवर्जित भएको थियो ।

एकदिन सो आजीवक (सात्रु) मगधराजा से वीय विभिन्नसार भएको ठाउँमा गयो । त्यहाँ पुरेपछि मगधराजा सेनीय विभिन्नसारसंग विन्दि गयो-

“महाराज ! म सबै पाषण्डक भोजन स्वाउन
चाह छ ।”

‘‘मन्ते ! यदि तपाईंले प्रथमतः बुद्धप्रमुख भिक्षु

સહૃદાઈ મોજન ગરાઉનું હુંછ્છ મને સર્વે પાણણક ભોજન
ગરાઉનું હોસ્ટ ।' યસ્તે ગનેછ્છ ।'

अनि सो आजीवकले भिक्षुहरूकहाँ दूत पठायो—
“भोजिको निम्न भिक्षुहरूले भोजन स्वीकार गर्नु होस् ।
“मगवान् ले गणभोजन प्रतिक्षेप गर्नु भएको छ” भन्दै
भिक्षुहरूले हिचकिचाई भोजन (निम्नो), स्वीकार गरेनन् ।
अनि सो आजीवक जहाँ भगवान् हुनुहुन्थ्यो त हाँ गयी
। तपहाँ युगेपछि भगवान्लाई सम्मोदन गँयो । सम्बोदीय
कुराहरू सिद्धिएपछि एक छेउमा उभिइरह्यो । एक छेउमा
उभिइरहेको सो आजीवकले भगवान्सँग विनित गँयो—

“मो गौतम ! तपाईं पनि प्रब्रजित हुनुहुन्छ, म
पनि प्रब्रजत छुं। प्रब्रजितले प्रब्रजितको पिण्ड (मोजन)
ग्रहण गर्नु योग्य छ। तपाईं गौतमले भिक्षुसंघ सहित
भोलिको निम्नित मेरो भोजन स्वीकार गर्नु होस ।”

भगवान्ले तृष्णीभावद्वारा स्वीकार गर्नु भयो । अनि
सो आजीवक भगवान्ले निम्तो स्वीकार गर्नु भएको बुझी
फर्केर गयो । त्यसपछि भगवान्ले यसै सन्दर्भमा, यसै
प्रकरणमा धार्मिक कुरा सुनाइ मिथुहङ्गलाई आमन्त्रण
गर्नु भयो- “मिथु हो ! श्रवण भोजनको समयमा
गणाभोजन गर्ने अनुमति दिन्छु ।” निम्न शिक्षापद
पनि सिक्नुपछे- “तोकिएको समयमा बाहेक अरु बेलामा
गणाभोजन गरेमा पाचित्तिय (दोष) लाग्नेछ । समय
यसप्रकार छन्- रोगीको समय, चीवरदान समय, चीवर
सिउने समय, यात्राको समय, डंगामा जाने समय,

वयं धर्मं शरणं गच्छामः

कुनै पनि पाखण्डवादलाई धर्म मानेको खण्डमा
मानिसले अवहेलित भएर बाँच्नु पर्छ । बेलायतका
महान् इतिहासकार जोहन स्टुवार्ट मिलले भारतीय
धर्मको विषयमा ज्यादै दुःखित भएर यसरी मनेका छन्
“In truth, the Hindu like the eunuch,
excels in the qualities of a slave.”
यहाँ उक्त वाक्य उल्लेखी गर्नुको मूल अभिप्राय हामी
बोद्धहरूले पनि प्रज्ञा पारभिताको सिद्धान्त जान्नु हो
र मूर्खता पूर्वक जे कुराको पनि अन्धतामा न लाग्नु हो ।
त्यस्तै, बोद्ध धर्मका सार कुराहक मध्ये शान्ति र
भ्रातृत्व भावना हो जसलाई विश्वका महान्, महान्
विद्वान् हरूले बोद्धमतलाई अति न उच्चतम सचेतनाले
प्रेरित उद्देश्य (धर्म) मानेका छन् ।

एच. जी. वेल्स भन्दछत्ते— "Buddhism is the highest expression of man's spiritual aspiration."

माथि भनिए जै विश्वशान्ति र विश्वभ्रातृत्वको
लागि मानिसले सर्वप्रथम करुणाको महत्व बुझ्नु पर्छ ।
व्यक्ति आफु एकलै “अह धर्मं शरणम् गच्छामि”
मात्र होइन सबैले सामुहिक रूपले “वयंस् धर्मं शरणं
गच्छामः” भन्नु परेको छ ।

बुद्धको समयमा बनेका विनय सुवहरू अब व्यावहारिक रूपमा संशोधन गर्न बौद्ध सधहरूलाई अधिकार पनि छ । अतः बुद्ध धर्मको परिभाषा व्याख्या गर्दा बौद्ध सार सुवहरूमात्र प्रस्तुत हुनु सामयिक देखिन्छ । जस्तो कि विपिटकको गहिराई सम्म पुग्दा त्यसमा मानव कल्याणका मूल सिद्धान्तहरू मात्रको व्याख्या छ र त्यस मन्त्रा बढी पाखण्डी पूर्ण दर्शनहरू हामीलाई आवश्यक छैंदै छैन । तर, हालै एक जना बजाचार्यले बौद्धहरूले पनि (तुलनात्मक अध्ययनको लागि ?) वेद-वेदाङ्ग पनि अध्ययन गर्नु पर्ने कुरो गर्नुभएको छ तर बौद्धहरूले बौद्ध वांगमयको सुत्त पिटकका सिद्धान्तहरू मात्र जानेमा आफ्नो कर्तव्याकर्तव्य थाफै बोध हुने छ मन्ने मलाई लागेको छ । धम्मपद उही निर्देशित सिद्धान्तका आधार हुन् ।

यो चे वस्ससतं जीवे – अपसं धर्ममुत्तमं
एका' हं जीवित सेयो – पस्सतो धर्ममुत्तमं ।
उत्तम धर्म न जानेर सय बर्ष बाँचनुभन्दा उत्तम
धर्म जानेर एक दिनमात्र बाँचन सक्नु पनि राओ हुन्छ।
यहाँ धर्मलाई परिभाषित गर्दा बौद्धहरूले धर्म
भनेको कर्तव्य सम्झनुपर्दछ । बौद्ध धर्म मानव सिद्धान्त
हो । यो अरु धर्महरूमा ज्ञान इश्वरसँग सम्बन्धित छन् ।
विश्वमा धर्मको परिभाषा अनेकों छन् । ती धर्महरू

सर्व अलौकिक ईश्वरिय अस्तित्व संग सम्बन्ध जोडन खोजद्दन् र अथाह भुमिरिमा परिरहेका छन् । मानवतावाद सम्म पुग्न उनीहङ्गलाई हम्मे भै र खेको छ । धर्म भन्ने शब्द संग तर्सनु पनेवातावरण पनि सिजिएको छ । युद्ध विभीषिका धर्मले नै ल्याउंदै छ । भयावह छ । अतः धर्मपदको आधारमा हेतु धर्म पहिल्यादन सकियो भने धर्म देव पूजन होइन मानव पूजन हो भन्ने तथ्य बुझन सक्ने हुन्छ । जीवनको सही बाटो नै धर्म हो The right path of life is Dhamma भन्ने कुरो जाने पछि मात्र सबैले 'धर्म शरण गच्छामि' भन्न सक्ने हुन्छ ।

खास गरिकन बुद्धले मानव जातीलाई दुई कुराहरूमा जोड दिएका थिए । ती हुन् १. ज्ञान २. करुणा, ज्ञानले विश्वलाई सभ्य एवं सुमंस्कृत बनाउँछ भने कहणाले शान्ति दिलाउँछ । यिनै दुई अमृत व क्यहरू महापरिनिवारणको समयमा बुद्धले अभिव्यक्त यसरी गरेका थिए— " मैले पनि भवचक्रका भोगहरू गर्दै समय विताएँ । ती अमृत्य समयहरू व्यर्थ भए । त्यसबेला मृत्यु-शोकको पीडा अनुभव हुन्थ्यो । अब मैले भव-चक्र तर्मां बाटो पहिल्याइ सको । अनि, दुःख र सन्तापको वेरावाट मुक्त भै सकेको हुँदा अपरिमेय जीवन चक्र बोध भयो । मलाई थाहा हुँदैछ-प्रजाद्वारा दुःख निरीध गर्न सकिने रहेछ । प्रजा विना शील र शील विना समाधि असम्भव छ । दुःखवाट विमुक्त हुनु महाबोधज्ञानको तत्त्वबोध हो । आज म कृतज्ञ भएर महाबोधिवृक्षको पनि स्मरण गरिरहेलूँ ।" उपर्युक्त अभिव्यक्ति शायद गोतम बुद्धले न भै विषसी बुद्धको यिको भन्ने मत बौद्ध विद्वान धर्मनिन्द कोसम्बी को भएता पनि अभिव्यक्तिका सारहरू महावग्गवाट

लिइएका हुन् ।

उपर्युक्त कथन जै दुःखवाट मुक्त हुन सक्नु नै निर्वाण हो भन्ने तथ्यलाई जेन बोद्धहरू (चाहना जापान र कोरिया) यसरी परिभाषित गर्दछन् । पर्वतलाई पर्वत भनेर जाग्रो लागि आफू पनि पर्वत हुन सक्नु पछै । अथवा, दुःखलाई दुःख हो भन्ने कुरो चेतनाद्वारा बुझन सकिएन भने तृष्णामय जीवनवाट कसैले पनि मुक्ति पाउन सकिदैन । चेतना नै विमुक्तिको लक्षण हो । असल काम त्यस्तो मानिसले मात्र गर्न सक्छ जसले असल काम गर्नुपर्हे भन्ने आचरण राखेको हुन्छ । बुद्ध यसो भन्दछन् ।" जुन कुरो गर्नाले खराव हुन्छ त्यो नगर्नु, जुन कुरो गर्नाले राङ्गो हुन्छ उही गर्नु ।" सयुक्त निकायमा पनि चतुः आर्य सत्प्रवो व्याख्या गर्दा निम्न कुराहरूको पनि उल्लेख गरिएको पाइन्छ ।

१: अरूलाई दुःख नदिनु

२. शान्ति पूर्वक जीवन विताउनु

३. आँखा भएर पनि अन्धो नहुनु ।

बुद्ध धर्मको मानवीय भावनाका विशेषता अनुसार बुद्धले कसैलाई पनि अलौकिक कुराहरूमा न फस्न सल्लाह दिएका छन् । परिचमेली विद्वानहरूले तुलनात्मक अध्ययन गरेर बौद्ध धर्म अन्ध विश्वासवाट टाढै छत् भन्ने मन्त्रव्य यसरी व्यक्त गरेका छन् ।"

As to metephysical facts Buddha is silent बुद्ध आफू सयमित भए जै अरूलाई पनि सयमित हुन उपदेश दिन्छन् । मानव मात्रको कल्पाण खातिर संयम हुनुपर्ने कुराको बोध गराउँछत् र आफू ते आपनो बथः प्रदर्शक हुनु पने कुरामा जोड दिन्छन् ।

अनि, बुद्धको भनाइ अनुसार विश्वमा समस्याको आगो बलिरहने हुँदा सुखको अनुभव गर्नु असम्भव

भै रहन्छ । समस्या समाधान विना शान्ति पनि हुँदैन ।
सुख वा सुखानुभूतिको त क्षम कल्पना ने गर्न न सकिने
हुन्छ । अन्ध्यारोको लागि उज्यालीको आवश्यकता
पर्दैछ । चतुः ब्रह्म विहार उज्याली छने बत्ति हो ।
अष्टांगिक मार्ग उज्यालीमा देखिने बाटोहरूहुन् । यि ने
मार्गेहरूद्वारा जीवन वहन गर्नु उनको सिद्धान्त वा
सैद्धान्तिक पढ्तिहरू हुन् । त्यस पछि सम्यक्
आजीविका सम्भव हुन्छ ।

बुद्ध सत्यवादी हुन् भनि रहनु पर्दैन । आफूले
जीवन क्रममा भूलचुकबाट असत्य कुराहरू हुन गएमा
प्रयत्नितद्वारा चोखिनुका साथे फेरि फेरि त्यस्तो भूल
ल दोहन्याउन ने पञ्चशीलका प्रतिज्ञाहरू राखेका
हुन् ।

पञ्चशील एक पटक लिएर जीवन भर पाल्न
गर्न सक्नु पञ्चशील हजारौं पटक लिएर पालन गर्न
नसक्नु भन्दा अष्टस्कर हुने हुन्छ । धम्मपदले पनि

हामीलाई यही कुरो सिकाउन्छ ।

सत्यताको प्रसंग बोद्ध साहित्यमा असंख्य छन् ।
सत्यताको उदाहरण पवित्र नदीसँग दाँजेर प्रज्ञावान्
बोद्धहरूको बचन सत्यताको नदी प्रवाह भनेका छन् ।
बुद्ध मन्दछन् ।" सधै चेतना र जाग्रतावस्थामा रहेर
मात्र मानव जातीले आफ्नो जीवन सार्थक पार्न सकि-
न्छ ।" आपनो नाथ आफै हो भन्ने उल्लेख पनि यसे
बनाइमा आधारित छ ।

अन्तमा, आफू, आपनो परिवार, समाज, देश
एवं मानव मादको कल्याणको लागि धम्म भरण भन्ने
सिद्धान्तमा लाभ्यु सबैको कर्तव्य हो ।

बुद्ध मूर्ति पुजेर वा प्रार्थना गरेर भन्दा पनि बढी
सक्रियताका साथ बोद्ध सिद्धान्त बुझेर लोक हितकारी
जित्तना एवं परोपकार गर्नु ने सच्चा बोद्धको परिचय
हुने छ । कल्याण मिति बा उपासक उपासिका वा बोद्ध
उनैलाई मात्र भनिन्छ ।

गुम्बामा विहारको संझना

- सक्षमी श्रेष्ठ

जीवनयादाको लाभो पथमा
पर धरमा ठक्कर खाएर
पुगे म एउटा गुम्बामा ।

विवरणको यादामा
विमित्र रथ चलाउँदै
भौतिरएको जीवन लिएर
पुगे म एउटा गुम्बामा ।

थाताको मां लम्बिदा लम्बिदै
पञ्चशीलको महामन्त्र किंजाई
विश्व भरि सच्चाइको पाठ सिकाईरहेको
देखे मेले निर्मल अनुहारे बुद्धको ।

अनि "सम्झे वाल्यावस्थाको

एउटा विहार जहौं

पञ्चशीलको प्रार्थना हुन्थ्यो,

बुद्ध शरण गच्छामिको आवाज घन्किन्थ्यो

मेरो चञ्चलता आस्त हुन्थ्यो ।

पोखरामा

बौद्ध धर्म

-जगमान गुह्य

याडजाकोट, कास्ती

पोखरामा बौद्ध धर्मको विकास कसरी भयो
भनेर केलाउँदा सबभन्दा पहिले ऐतिहासिक
पृष्ठभूमिको रूपमा मध्यकाल अथवा आज भन्दा
एक हजारदेखि पांचसय वर्षअघि नेपाल अधि-
राज्यको काठमाण्डौ उपत्यका, पश्चिम नेपालको
जुम्ना, दुल्लु, सुखेत र गण्डकी प्रदेशको हिमालय-
देखि उत्तर पट्टिको पाटो डोल्पा, मुस्ताङ, मनाङ
नारखोला र अठारसय बौद्ध धर्मको ठूलो विकास
भइरहेको बेला गण्डकी प्रदेशकै हिमालयदेखि
दक्षिण पट्टिको इलाकामा बौद्ध धर्म कुन अवस्था
मा थियो भने कुरालाई चर्चा गर्न विर्सनु हुँदैन

केही हस्तलिखित ग्रन्थहरू, वंशावली र
श्रुति परम्पराहरूको अध्ययन गर्न्यां भने हामीले
यस क्षेत्रको बौद्धधर्मको विस्तरिकाएको इतिहास-
लाई फेरि थाहा पाउन सक्दछौं ।

अहिलेसम्म फेजा परेको पुरानो प्रमाण
अनुसार यस क्षेत्रको बौद्ध धर्मको विकासको
इतिहास गण्डीगुल्म विषय अथवा वर्तमान गुल्मी
जिल्लाबाट शुरू हुन्छ । आज भन्दा १८६ वर्ष-
अघि ने. सं. ११६ मा गण्डीगुल्म अथवा गुल्मी
निवासी सुवर्णकार राना (मगर) ले सारेको
संस्कृत भाषाको अष्टसाहस्रिका प्रज्ञापारमिता
नामक बौद्ध ग्रन्थ भारतीय विद्वान राहुल

सांकृत्यायनले तिब्बतको डोसगुम्बामा फेला
पारेका थिए (पेटेक, १६५८. पृ ३३) (यसका
अतिरिक्त ने. सं. २१३ र ने. सं. २८५ मा
गुल्मीमा सारिएका अरु पनि अष्टसाहस्रिका
प्रज्ञापारमिताहरू पाइएका छन् (देटेक, त्यही,
पृ. ५०, ६४) ।

यसेगरी आजभन्दा ६१६ वर्षअघि ने. सं.
१८६ मा ल जुं गु अष्ववा लमजुडको डाँडोमा
वस्ने गडगा राना (मगर) ले सारेको संस्कृत
भाषाको अष्टसाहस्रिका प्रज्ञापारमिता पनि राहुल
सांकृत्यायनले तिब्बतको ढोर गुम्बामा फेला
पारेका थिए (पेटेक, त्यही, पृ. ४५) ।

यी प्रमाणहरूवाट आज भन्दा ६००।१०००
वर्ष अघि गुल्म र लमजुडमा संस्कृत भाषामा
लेखिएका बौद्ध ग्रन्थहरू सार्ने, पढ्ने र पढाउने
परम्परा थियो भन्ने प्रमाणित हुन्छ ।

यसरी गुल्मी र लमजुडमा संस्कृत भाषामा
बौद्ध ग्रन्थहरू सार्ने, पढ्ने र पढाउने परम्परा
विकाश भइरहेको बेला ती दुईको बीचमा रहेको
कास्की जिल्लामा बौद्ध धर्म कुन अवस्थामा
थियो भतेर जान्नको लागि त्यति पुराना प्रमा-
णहरू फेला पार्न सकिएको छैन ।

आजभन्दा ६/७ सय वर्षअधि घले राजाको पालामा भने यस भेकमा बौद्ध धर्मको विकाश गर्ने काममा तिब्बती लामा बौद्ध धर्मले निकै योगदान दिएको देखिन्छ । यस काममा घले राजाका गुरुघरानाका लामा पद्मवाङ्ग्याल, लामा बाङ्च्यून र लामा गौएन् दुब्रको मुख्य हात थियो ।

पोखरामा बौद्ध धर्मको विकास कहिले कसरी भयो भनेर टडकारो झूपमा प्रकाश पाने खालका प्रमाणहरू पाउन सकिएको छैन तापनि अहिले पोखरामा भएका बौद्ध चैत्य, मन्दिर एवं विहारहरूको अध्ययन गर्दा यस उपत्यकामा बौद्ध धर्मको प्रसार गराएको श्रेय यहाँका बजाचार्य, बुद्धाचार्य, शाक्य, उदास, ताम्राकार आदि बौद्ध नेवारहरूलाई छ ।

पछिल्लो मल्लकाल अथवा आजभन्दा ३०० वर्ष अधि सम्ममा पोखरामा नेवारहरूको वस्ती बसिसकेको अनुमान हुन्छ । वि. सं. १६४२ मा कास्की राज्य वृहत् नेपाल राष्ट्रमा गाभिए पछि पोखरामा पनि नेवारहरूको वस्ती बढ्दै गएको देखिन्छ ।

वि. सं. १६४२ कातिकमा श्री परण बहादुर शाहवाट कीर्तिसिंह नेवारलाई मादी देखि पश्चिम र काली देखि पूर्वको भरखरै जितिएको इलाकामा बसोबास गरेका नेवारहरूको चौधरी पान बक्सेको थियो । यस वापत कीर्तिसिंह नेवारले कास्कीको भट्ट खेत जागिरको खान्कीमा पाएका थिए (योगी, २०२२, पृ. ७३५) । पोखराका नेवारहरूलाई कुनै रुगरा टंटा न लगाउन, खुशी राजीसँग राख्नु भनेर वि. सं. १६६५ सालमा लालमोहर भएको थियो ।

त्यसबेला पोखरामा नेवारहरूको ३६ घर कुरिया बसेको थियो । त्यसकारण पुराना कागज पत्रहरूमा पोखरालाई पोखरा ३६ कुरिया भनिएको छ ।

यसरी पोखरामा नेवारहरूको स्थायी बसोबास भएपछि यहाँ हिन्दू नेवारहरूले हिन्दू देवी देवता र बौद्ध नेवारहरूले बौद्ध देवी देवताका मन्दिरहरू बनाउन थाले ।

पोखरामा अहिले भएका बौद्ध मन्दिरहरू मध्ये मोहोरिया टोलको तीनकुनेमा भएको चैत्य सबभन्दा पुरानो हो । पञ्चध्यानी बुद्ध स्थापना गरेर वज्रयानी पद्मति अनुसार निर्माण गरिएको यो चैत्य आज भन्दा ७२ वर्षअधि वि. सं. १६७२ सालमा यहाँका शाक्य, बजाचार्यहरूले बनाएका थिए । यो चैत्य बनेपछि यहाँका बौद्ध धर्माविलम्बीहरूले बौद्ध धर्मप्रति आफ्नो श्रद्धा र भक्ति अर्पण गर्नको लागि एउटा आलय पाए ।

बौद्ध मन्दिरहरूको निर्माणको हिसाबले यो समय पोखराको लागि निकै महत्वपूर्ण थियो । यही समय ताका खर्दार रत्नमान उदासले तेर्सपिट्टिको बौद्ध मन्दिर र नारायण स्थान नेरको चैत्य बनाएर पोखरामा बौद्ध धर्मको विकासमा योगदान दिए ।

तेर्सपिट्टिको सरस्वती मन्दिर पनि यस प्रसङ्गमा उल्लेखनीय छ । यहाँका पूजारी बौद्ध धर्माविलम्बी ताम्राकार छन् । यसवाट यो सरस्वती बौद्ध परम्परा अनुसारको देखिन्छ ।

पोखराको भैरव नृत्यले पनि तन्त्रमय वज्रयानी संस्कृतिको छलक प्रस्तुत गर्दछ । भक्तपुरका मल्ल राजा रणजित मल्लको पालामा

रचिएको यो भैरब नृत्य भक्तपुरको नवदुर्गा संग सम्बन्धित छ । यस भैरबको मकुण्डोमा जीवन्यास गर्नको लागि भक्तपुरबाट वज्राचार्यल्याउने परम्परा छ । भैरबको पूजारी भने उदास थरका छन् ।

यी कुराहरूलाई विचार गर्दा पोखरामा बौद्ध धर्मको विकास वज्रयानी परम्परावाट शुरू भएको देखिन्छ । यसरी पोखरामा बौद्ध धर्मको जग बेसपछि वि. सं. १६६८ सालमा धर्मशीला बुद्ध विहार बन्यो । यो विहार बने पनि पोखरेलीहरूको थेरवादी परम्परा अनुसारको बौद्ध शिक्षा लिने अवसर पनि पाए । पोखरामा भगवान् बुद्धको महिमा बढाउने काममा यो विहारले ठूलो योगदान दियो ।

यसपछि वि. सं. २०१३ सालमा विन्ध्येवासिनीको फेदीनिरको पटीलाई मर्मत गरेर त्यहाँ धर्मसभ बुद्ध विहारको स्थापना गर्ने कार्य सम्पन्न भयो । यो विहार पोखराको वज्रयानी परम्पराको पहिलो विहार हो ।

वि. सं. २०२० सालमा आएपछि पोखराको बौद्ध धर्ममा तिब्बती लासा बौद्ध धर्मको अध्याय थियो । वि. सं. २०२० मा ह्यांजामा ज्यमूङ्गव छ्याए लिङ्ग र वि. सं. २०२२ मा माटेशानीको ढाँडोमा कर्म दुव्र ग्रुइ छ्याएखोर लिङ्ग नामक कर्गु सम्प्रदायका गुम्बाहरू बने । यसपछि वि. सं. २०३० मा छ्योरे पाटनमा गेतुक सम्प्रदायको धागे लिङ्ग नामक गुम्बा बन्यो । वि. सं. २०३५ मा रामधाटमा बौद्ध अर्धां सदन र दीपमा दे छेन लिङ्ग नामक निङ्गमा सम्प्रदायका गुम्बाहरू बने । यसैरी वि. सं. २०३८ मा पृथ्वीचोकमा गेलुक सम्प्र-

दायको साङ गादेञ्च लिङ्ग नामक गुम्बा बन्यो । यी गुम्बाहरूको निर्माणले पोखरामा बौद्ध धर्मको विकासलाई निकै अगाडि बढायो ।

फेवाताल पारी अनदुमा निर्मित शान्ति स्तूप, बुद्ध मन्दिर र विहार नभत्काईएको भए पोखरामा बुद्धधर्मको विकासको अङ तीव्र हुने थियो । मीन बहादुर गुरुङले जापानी भिक्षुहरूको सहयोगबाट २०३० सालमा बुद्धमन्दिर विहार र पाहुना घर बनाउनु भएका थियो । त्यस मन्दिरमा बुद्ध मूर्ति पनि स्थापना गरिएको थियो । पछि शान्तिस्तूप बनाइरहेको वेलामा प्रशासनले भत्काइदियो । शान्ति स्तूपमात्र होईन, पहिले निर्मित विहार, मूर्ति स्थापना भएको मन्दिर, पाहुना घर आदि सबै भत्काइदियो । एउटा अत्रिय घटना घट्यो । बुद्धधर्मको विकासमा अवरोध आयो । प्रशासनले एउटा शान्ति स्तूप विगान्धो, तंपनि त्यस क्षेत्रमा त्यसपछि व्यक्तिगत स्तरका अरू तीनवटा चैत्यहरू उम्रेको पाइन्छ ।

धर्मशीला बुद्धविहारले सबैलाई समेतदै समन्वयात्मक किसिमले अगि बह्ने प्रयास गरिरहेको छ । त्यसले आफ्नो सम्पर्क र सम्बन्धको दायरा क्रमशः ठूलो व्यापक पार्दछ । त्यस विहारको सम्बन्ध र संपर्क जापान र थाइलैण्डका विहारहरूसँगपनि भएको छ । त्यसका फलस्वरूप जापानी भिक्षुहरूको सहयोग शान्ति-स्तूपको निर्माणमा उपलब्ध हुन सकेको थियो भने थाइलैण्डका भिक्षुले ठूलो बुद्धमूर्ति पठाएर सहयोग गर्नु भएको छ । त्यो मूर्ति धर्मशीला बुद्धविहारमा प्रतिष्ठापित छ । साथै जापानको बुद्धधर्म संबंधी संस्था निपोन्जान म्योहोजीले

पोखराका अनगरिका र उपासक उपासिका-हृरुलाई आफ्ले आयोजना गरेका विभिन्न समारोहहरूमा सरीक हुन निमन्त्रणा पठाउने गरेको छ ।

नेपालमा बौद्ध धर्म भनेको शाक्य, गुभाजु, गुरुड, थकाली, तामाङ, शेर्पा, भोटे आदि जातले मान्ने धर्म हो भन्ने भावना थिए । तर कास्की, घाचोकका जि. मु. जयलाल उपाध्यायले २०३५ सालमा थेरबाही बौद्ध धर्ममा प्रवृत्ति भएर बौद्ध धर्म जातमा होइन, अद्वा, विश्वास र भावनामा अन्तिमिहित हुन्छ भन्ने कुराको ज्वलन्त उदाहरण देखाइदिए ।

यसैगरी २०४१ सालदेखि पोखराका दुद्दा विहार र छवटा गुम्बाहरूले गुह्यूणिमाका दिनमा संयुक्त रूपमा बुद्धपूजा गर्ने र बेशाख पूर्णिमामा संयुक्त रूपमा साप्ताहिक बुद्धजयन्ती मनाउने परम्परा बसाले । थेरवाद, महायान, बच्चयान, तिब्बती लामा बौद्ध धर्मका विविध रूप हुन् । भगवान् बुद्धमा अद्वा र विश्वास गर्ने जति सबै बौद्ध धर्माविलम्बी हुन् भन्ने भावनालाई व्यवहारमा पनि देखाइदिए ।

२०४४ सालमा पनि पोखरामा बौद्ध धर्म सम्बन्धी निकै महत्वपूर्ण कार्यहरू सम्पन्न भएका छन् । २०४४ सालको बुद्धजयन्तीमा बौद्ध अघोष सदनले पोखराका बौद्ध विहार, गुम्बा, मन्दिर, चैत्य र यहाँका बौद्ध धर्माविलम्बीहरूको व्यवसाय सम्बन्धी एउटा भिडियो फिल्म तयार पाएँयो । सोही उपलक्ष्यमा धर्मशीला बुद्धविहारले नेपालमा पहिलो पटक ज्ञानमाला भजनलाई नेपाली भाषामा रेकर्ड गरेर त्यस भजनलाई बढी मानिसले बुझन सक्ने बनाइदियो । यही सालमा छ्योरे पाटनको धागे लिङ्ग गुम्बाले नेपाली भाषामा रचिएका बुद्धचरित

नाटक प्रदर्शन गयो । यसरी पोखराका बौद्ध गतिविधिहरू केवल आफैमा मात्र संकुचित नभएर उदार भावना अनुरूपको देखिन्छ ।

अहिले यस धर्मशीला बुद्धविहारको आयोजनामा पोखरामा सम्पन्न भएको महापरिव्राणले पनि भगवान् बुद्धको खास शिक्षा र बोधिसत्त्वको भावनालाई व्यापक रूपमा फैलाउने कार्यमा ठूलो योगदान दिएको छ । केही वर्षअघि पनि यही विहारमा महापरिव्राण पाठ भएको थिए । तर त्यसबेलाको महापरिव्राण पाठ र अहिलेको महापरिव्राण पाठमा धेरै अन्तर छ ।

भगवान् बुद्धको धर्म संघमा कुनै वर्ण भेद र जाति भेद थिएन । उनले महाकाश्यप जस्ता जटिल ब्राह्मण, विम्बिसार र प्रसेनजित जस्ता राजा, अनाथपिण्डिक जस्ता धनी व्यापारी, विशाला जस्ती उपासिका, उपाली नाउ चुन्द कर्मार पुत्र, अम्रपाली जस्ती गणिका (वेश्या) र अंगुलिमाल जस्ता डांकुलाई पनि धर्म उपदेश दिएका थिए ।

अहिले पोखरामा सम्पन्न भएको महापरिव्राणमा पनि पञ्च, प्रशासक, साहू महाजन विभिन्न सम्प्रदायका विहार, गुम्बा र विभिन्न समुदायका बौद्ध धर्माविलम्बीहरूलाई राम्ररी अङ्गालिएको छ । महापरिव्राणलाई केवल धार्मिक कर्मकाण्डको बेरामा मात्र सीमित नराखी देशका विभिन्न भागका संघ संस्थाहरूको सहभागितामा बौद्ध सम्मेलनको आयोजना गरेर बौद्ध धर्मका विविध पक्षमा कार्यपत्रहरू प्रस्तुत गराई एउटा नयाँ दिशा बोध गराएको छ ।

यसरी यी गतिविधिहरूको मूल्यांकन गर्दा पोखरामा बौद्ध धर्म बडो सौहार्दपूर्ण वातावरणमा अधि बढिरहेको देखिन्छ ।

आफूलाई मन नपर्ने काम अरू प्रति पनि गर्नु हुँदैन

भिक्षु पियदस्सी, श्रीलंका

आत्मनि प्रतिकूलानि परेसां न समा चरेत्”
यो कथन उपयोगी अमूल्य वचन हो । आजको हाम्रो समाजलाई नभै नहुने अर्ति हो । आफूलाई मन नपर्ने काम र कुरो अरूप्रति गर्नु राम्रो ठान्टे मानिसहरू आजको समाजमा थप्रै देखिन्छन् । चाहे घर ढोडेको त्यागी होस् चाहे गृहस्थी, शिक्षित या अशिक्षित, युवा वा बृद्ध तथा स्त्री वा पुरुष सबैमा यो कमजोरी अर्थात् गुण देखिन्छ । शान्ति र गुण धर्म प्रचार गर्ने शान्ति सन्देशका प्रवर्तकहरूमा पनि यो दुर्णिण समावेश भएको पाइन्छ । कोही कोही आफूलाई भनेको मुन्न न चाहने अरूलाई भने ब्यंग हान्ने र उपहास गर्ने खालका कुरा गर्नेहरू पनि समाजमा देखन पाइन्छ । अर्काको सानो पनि दोष ठूलो

गरी देखने धर्मानुशासकको पनि सानो वा ठूलो दोष देखाउँदा असचि र अप्रसन्नता देखाउनेहरू पनि छन् । यस्ता मानिसहरू आफूलाई बिल्कुल निर्दोष ठानी अहंभावले मत्त भई आफ्नो दोष र कमजोरी मुन्न चाहंदैनन् ।

अरूले गरेको काम र कुरो आफूलाई मन पदैन भने आफूले पनि अरूलाई अहित र चित्त दुखने खालको काम गर्नु हुँदैन भन्ने बुझनु राम्रो हुनेछ । आफू आफ्नो प्रतिस्थाया बढेको देखन इच्छुक छ भने अरू पनि त्यस्तै होला भन्ने ठानेर अर्काको प्रतिष्ठामा आधात हुने खालको काम नगर्नु बेस छ । त्यसो हुन सके आजको समाजको अशान्त वातावरण हटी राम्रो हुन्छ भन्नुमा अत्युक्ति हुनेछैन ।

मनको धर्म हो— जुनसुकै काममा पनि अगुवा हुनु, औ मन मुख्य भएर जनाततै

पुगेको हुन्छ । त्यस कारण शुद्ध मन लिएर कसैले बोल्यो बा ग-थो भने आफ्नो पीछा न ढोड्ने छाया आए कै सुख पछि लागेर आउँछ ॥२॥

-धम्पद

अकुशल चित्तबाट टाढा रहने उपाय

- इन्द्रनारायण मानन्धर

ताहाबल

अकुशलको अर्थ कुशल होइन अथेत् कुशलको प्रतिपक्ष हो । मित्रको विरोधी शत्रु जस्तै कुशलको विरोधी अकुशल हुन् । यहाँ विरोधीको भतलव शंगडा पर्ने अथवा दागा राख्ने शत्रुको अर्थमा जस्तो होइन, ऐउठा हट्टनु पर्ने र हटाउने स्वभावको रूपमा मात्र हो । कुशल धर्म हुनासाङ्क अकुशल धर्म स्वतः हटेर जाने हुँदा हटाउने शक्ति भएको कुशल धर्मलाई लिएको छ भने हटेर जाने हटाउन योथ्य तथा हटाउन लगाई वस्ते अकुशल धर्मलाई लिएको ले यी दुईलाई प्रतिपक्ष धर्म भन्ने गरेका हुन् । फलामलाई खिया नपारी राख्न प्रयत्न गर्नु पर्दैछ, प्रयत्न नभए फलाममा खिया लाग्नेछ । स्यस्तै नै प्रयत्नले मात्र कुशल धर्म हुँदै, अकुशल धर्म बिना प्रयत्न नै हुनेछ । ज्ञान र प्रकाश पनि प्रयत्नको कारणले मात्र उपलब्ध हुँदैन् । ज्ञान र प्रकाश उत्पन्न हुना साथ अज्ञान र अध्यकार स्वतः हट्टन्दैन् । अध्यकार तथा अज्ञानमा रहेदा प्रकाश तथा ज्ञान हटेर रह्यो भन्न मिल्दैन, सूर्यको प्रकाश बादलले छोपे सरह छोपिरहेको भनी जान्नुपर्दैछ । अकुशलले कुशलको जरा नै उखेलेर निमूँल गर्ने सबैदैन तर कुशल धर्मले अकुशल धर्मको जरा नै उखेलेर निमूँल पारेको उदाहरण मगवान् बुझ

ए बुद्धधर्मका अनुयायी अरहन्तहरूले सिद्ध गरी देखाइ सकेका छन् । वास्तवमा कुशल धर्ममा ठोसपना छ । अतः कुशल धर्म थाहा भएपछि वा देखेपछि सो कसैले छाड्दैन तर अकुशल धर्मसँग रहेको नक्कलीपना थाहा भएपछि वा देखेपछि स्यस्ताई सबैले छाड्न तत्पर हुँदैन् ।

अब आउँछ कुशल र अकुशल के के मा हुने गर्दछन् भन्ने प्रश्न । यसरी हामी अलमलमा नपर्नु भनी भगवान् बुद्धले निम्न १० वटा पाप वा अकुशल कर्म बाट बचेर बस्नु नै धर्म वा कुशल कर्म गर्नु हो भनी सबै रूपले देखना गरी राख्नु भएको छ ।

(क) शरीरबाट हुने पाप - (१) प्राणीहिसा

(२) चोरी वा नदिई कन अर्काको बस्तु लिनु

(३) परस्त्री वा पुरुषसँग पञ्च काम विशयहरूमा मिथ्या आचरण वा दुर्व्यवहार गर्नु ।

(ख) बचनबाट हुने पाप - (१) झूठो बचन

बोल्नु (२) कडा बचन बोल्नु (३) चुगली गर्नु

(४) कजुल गफ गर्नु ।

(ग) मनबाट हुने पाप - (१) अभिध्या अरहरू को मुख सम्पत्तिमात्रि गिद्दूषित राबी) लोभ गर्नु, (२) मिथ्या दृष्टि वा उल्टो धारणा

(३) व्यापाद (अरुहरूको हानी चित्तात्मन्)

उपर्युक्त १० पाप हामीमा उत्पन्न हुने अकुशल
चित्तको कारण हामीबाट हुने गर्दछन्। जुनसुके कामको
मुख्यात पहिले मनबाट हुन्छ। सो बढेर वचनमा उत्प-
रिन्छ। त्यसपछि शरीरमा उतारिन्छ। यसबाट स्पष्ट
हुन आउँछ कि सबै अकुशल पाप कर्मको पति उत्थान
मनबाट नै हुने हो। चित्त स्वभाव नै शुद्ध र निर्मल
हुन्छ; चित्तको गुण र अवधुण जाहेर गर्ने व्याकरणको
“विशेषग” जस्तो चेतासिकले गरेर मात्र चित्त धमिलो
मै नाना प्रकारले बदलिन्छ। उत्पन्न हुने सम्पूर्ण अकुशल
चित्तमा निम्न चार चेतासिक सम्प्रयुक्त भएके हुन्छन् -

(१) मोह- अविद्या- वास्तविकताप्रति जाना-
मात्र-१

(२) अहिरिक-अकुमल काम गर्न लाज नमन्ने
स्वभाव -१

(३) अत्रपा-अकुशल कामको फल भोग्नु पर्नेछ
मन्ने भय, बास नलिने कारण -१

(४) औदृत्य- मानसिक स्थिरता वा शान्ति नमै
चर्चल हुने कारण -१

२५०० वर्ष पहिलेदेखि नै भगवान् बुद्धले चित्तलाई
संश्लिष्टमा दृष्टि र विस्तृतमा १२१ गरी छुट्यानु मै
देखाइराहुभएको मध्ये निम्न अनुसार लोभ मूल द,
द्वेष मूल २ र मोह मूल २ समेत गरी जम्मा १२ बटा
अकुशल चित्तहरू छन्।

(१) सोमनस्स सहगत दृष्टिगत सम्प्रयुक्त असंस्कारिक
लोभ मूलचित - १

(२) " " " " " संस्कारिक
" " " " - १

(३) " " " " विप्रयुक्त असंस्कारिक

" " " - १

(४) " " " " " संस्कारिक
" " " - १

(५) उपेक्षा सहगत दृष्टिगत संप्रयुक्त असंस्कारिक
" " " - १

(६) " " " " " संस्कारिक
" " " - १

(७) " " " " विप्रयुक्त असंस्कारिक
" " " - १

(८) " " " " " संस्कारिक
" " " - १

(९) दोमनस्त सहगत प्रतिष्ठ संप्रयुक्त असंस्कारिक
द्वेष मूल चित - १

(१०) " " " " " संस्कारिक
" " " - १

(११) उपेक्षा सहगत विचिकित्सा संप्रयुक्त मोह
मूल चित - १

(१२) " " औदृत्य " "
" " - १

यहाँ वेदनामा सीमनस्स - मुख, दोमनस्स - दुःख,
उपेक्षा - न मुख न दुःख, सहगत - सहित हुन्। दृष्टिमा
दृष्टिगत संप्रयुक्त - मिथ्या दृष्टि रहेको, दृष्टिगत
विप्रयुक्त - मिथ्या दृष्टि न रहेको, हो। त्यस्तै संस-
स्कारिक - प्रेरणा गराइरहन पर्ने, असंस्कारिक -
प्रेरणा गराइरहन नपर्ने हुन्। तथा प्रतिष्ठ संप्रयुक्त
- हिसात्मक भाव सहितको द्वेष, विचिकित्सा - शंका,
औदृत्य - चंचलता हुन्।

उपर्युक्तानुसार अकुशल धर्मको मुहान लोभ, द्वेष
र मोह सहित तीन हेतुहरू हुन्। लोभ मूल भनेको
लोभ र मोह हुन्। त्यस्तै द्वेष मूल भनेको द्वेष र मोह

हुन्। मोह मूत भनेको मोह एक मात्र एकले पनि उत्पन्न हुन सक्ने भनेको हो। अतः ती ३ हेतुहरूमध्ये मोह मुस्थ हुन्। माथि उलिलखित दशवटै अकुशल काम (पाप) मोहको कारणबाट हुने गर्दछन्। माथि का १२ वटै अकुशल चित्तहरूमा पनि मोह सम्प्रयुक्त भएको छ। झूठो बोले, चुक्की गर्ने, फजुल गफ गर्ने र चोरी गर्ने समेत ४ प्रकारका अकुशल बाम लोभ र द्वेष दुर्बको कारणबाट हुने गर्दछन्। व्यभिचार, लोभीपना, मिथ्या दृष्टि अपनाउने समेत ३ अकुशल काम लोभको एकमात्र कारणले हुन जान्छ। त्यस्तै द्वेषको एकमात्र कारणले प्राणी हिसा गर्ने, कडा बचन बोलने, व्यापाद (द्रोह) गर्ने समेत ३ अकुशल काम हुन जाने हो।

अङ्ग कुशल चित्तहरूले अकुशल चित्तलाई केही कालको लागि दबाएर मात्र राख्ने गर्दछ निर्मूल गर्न सक्दैन। लोकोत्तर मार्ग चित्तहरूबाट मात्र अकुशल चित्तहरू निर्मूल गर्दै जाने क्रम शुरू हुन्छ। स्रोतापति मार्ग चित्तले दृष्टिगत सम्प्रयुक्त लोम मूल चित्त ४ र विचिकित्सा संप्रयुक्त मोह मूल चित्त १ समेत ५ अकुशल चित्तको शेष नै नरहने गरी मिथ्या दृष्टि र शंकाको संशय समेत निर्मूल गर्दछ। त्यसपछिको बाकी ७ वटा अकुशल चित्त मध्ये द्वेषमूल चित्त २ समेतलाई सकूदागामी मार्ग चित्तले कमजोर पार्दछ र अनागामी मार्ग चित्तले ती दुवैलाई निर्मूल पार्दछ। अरहन्त चित्तले बाकी सबै अकुशल चित्तहरू पूर्णहपले निर्मूल गर्दछ।

लोम, द्वेष, मोहको हात खुटा, टाउको, मुख, आकार प्रकार हुन्दैन। अतः तिनीहरूलाई हाम्रो मांस चक्षुबाट देख्न सक्दैन। तिनीहरूलाई तिनीहरूको

स्वभावको आधारमा मात्र चाल पाउन समर्थ हुनेछ। रागको लहै लहैमा लागी तातो कराईमा मासुको टुक्रा राख्दा जसरी टाँसिन्छ, त्यसरी नै इष्ट आलम्बन मा चित्त आसक्त हुने अथवा टाँसिन जाने स्वभाव लोभको हो। वास्तविक सत्य पत्ता नलागेर नै इष्ट आरम्भण सबैलाई शुभभाव सस्क्षी आशक्त भै राग उत्पन्न हुने हो। अतः राग हटाउन अशुभ भाव गर्ने गर्नुपर्दछ। अशुभभावले अनासक्त बनाउँछ। दान दिने बाणीले पनि त्यागमात्र वृद्धि गरी अनासक्त हुनमा मदत गर्दछ। लोम निर्मूल नै गर्न त विपस्सना ध्यान भावनाके अभ्यास गर्ने जानुपर्दछ।

वेहोशी भै रिस, ईबी, डाही भएर छटपट हुनु नै द्वेषको पञ्जामा चित्त बस्ने हो। अइलाई आधात वा हानी गर्ने नियतले वेहोशीको रंगीन चश्मा लगाएर विषय वस्तु हेरी तथ्य पत्ता लगाउन नसकी अरूप्रति धृणा उत्पन्न गरी हाम्रो शरीर र मन दुवै दूषित गर्ने नै द्वेषको स्वभाव हो। द्वेष हटाउन स्मृति पूर्वक धैर्य साथ विचार गरी हात्पन्न भएको द्वेषको दोष बाहिरका अरूलाई नदिई सो दोषको कारण भास्तो अभ्यन्तरमा खोजी, उक्त स्थिति आफूले स्त्रीकारेर लिएको कारणले मात्र द्वेष उत्पन्न भएको तथ्य पत्ता लगाई दोषी आफू भौंदो मनी स्त्रीकार गर्ने गरेमा सबै प्राणीमा मैत्री भाव राख्ने क्षमता बढाई गै द्वेष टाढा हुँदै जानेछ। द्वेषलाई पनि निर्मूल गर्न विपस्सना भावनाके अभ्यास गर्नुपर्दछ।

अन्तर्द्वन्द्वमा परी धन्नानवस मुख्य भै उल्टा तरीकाले काम गरिरहने भनेको नै मोहको जालमा चित्त फंसिरहने हुन्। पुण्य र पापको यथ र्थ सत्यको ज्ञान तहनु मोहको स्वभावमात्र होइन जरा नै हो। वास्त-

वामा शंका र चच्चलता दुँवीको दृढ़ रूपले आधार लिई रहने चित्तको अन्याभाव ने मोहको स्थभाव हो । मोह हटाउन अनेक प्रकारले तत्व कार्ड प्रज्ञा पृष्ठ हुने किसिमले अनुसन्धान गर्नुपर्दछ । प्रज्ञा पृष्ठ गर्न पनि विपस्सना भावनाको माध्यमबाट मात्र सम्भव हुन्छ ।

उपयुक्तानुसार हाम्रो अभ्यन्तरमा प्रयोग गर्नको लागि “प्रज्ञा” र बाहिर अरुमा प्रयोग गर्नको लागि “मैत्री” समेत बुद्धधर्मको र अस्तवहरु लिई

हिँडने व्यक्तिको जुनसुकै थेवमा, जुनसुकै बेलामा पनि विजय नै हुन्छ । अनि ऊ शान्त पूर्वक विहार गर्दछ । आफु पराजित भएर आफ्नो मनभित्र द्वन्द्व उठेको हेरिरहन नपर्ने हुन्छ । माथि लेखिए अनुसारको विपस्सना ध्यान भावनाको अभ्यासको फलस्वरूप अकुशलताको बादल हटेर जान्छ; प्रज्ञाको ज्योतिले मधुर सुखको अनुभव गराउँछ । शीतलता पूर्वक बग्ने मैत्रीको हावाले शान्तिको बातावरण सृजना गर्दछ । अनि अकुशलता रहित जीवन विताउन समर्थ हुनेछ ।

धर्म कहाँ छ ?

दानमान बज्राचार्य

चेतसिक चेतनाबाट कर्मकाण्ड क्रियाशील आफूले गरेको पाक बिपाकले सुख दुःख बन्द्ध किन भन्दाखेर सारा ठाउँमा भ्रष्टाचार, अन्याय, अत्याचार, नातावाद कृपावाद काम भइरहन्छ कसैलाई काखा कसैलाई पाखा चाकडी चुरी गरिरहन्छ । कसैवाट भएको त्रासवाट बलको त्रास बाट कसैले बोल्न नसक्ने हुन्छ । मान अभिमान मनमर्यादा पक्षमा स्वार्थता रहन्छ । अर्को कुरा व्यापारीबर्गले पनि कूठ कुराबाट कमाउनु अकुशलता हो ।

लोभ, द्वेष, घेरै मात्रा रहेका छन् । घेरै नाफाबाट बन्चित भएमा खुशी (राग) पैदा हुन्छ, । कम नाफा नोक्सान भएदेखि दुःखी रिस (द्वेष) हुन्छ । ठीक मात्रामा मात्रै नाफा लिदा सन्तोष हुँदैन, व्यापार गर्नुपर्द तर मेहनतको

किसिमको नाफा लिनुपर्द । कैफियत र कूठतिर लाग्नुहुँदैन । कूठ गरी व्यापारतिर लागेको गरेको धन सार्थक हुँदैन । धर्मको नाममा मानिसले परम्परादेखि गरेर आएको भनी गरेको मन्दिरमा गएर बलिपूजा आदि गरेको र स्वार्थी अकुशल एवं अशुद्ध धर्म हो । शुद्ध धर्मको लागि पञ्चशील जस्ता लोककल्याणकारी कार्य गरे मात्र शुद्ध धर्म बुद्धबाट प्रकाश गरेको विधि विधान प्रकृतिबाट छै निष्पक्ष हुन्छ ।

यदि मानिसले धर्म चिन्ने धर्मजात्र हो भने आफैले आफैलाई र चिन्ने अभ्यास गर्ने आफ्नो दोष हेर्ने लोभ द्वेष, तृष्णालाई दिने हुनु वाञ्छनीय छ ।

यही किसिमले आचरण गरेमा शील पालन भई त्यहीं धर्म रहेको पाइन्छ ।

उत्तम मंगलको कुरा

-भिक्षु मैत्री

बाहुसच्चच्छ्र, सिप्पञ्च, विनयो च सुसिकिष्टो ॥
सुभासिता च या वाचा एतं मंगल मुत्तमं ।

बाहुसच्चच्छ्र-- धेरै सुनेको हुनु र विद्वत्ता अति उत्तम मंगल हो ।

यस महान् विश्वमा हामीले नजानेका कुराहरू धेरै हुन सक्तछ । नदेखेका कुराहरू धेरै हुन सक्तछ । धर्म र शास्त्र दुइवटा आध्यात्मिक तवरले गुण वृद्धि गर्ने आँखा हुन् । मानिसलाई यो विश्वमा कसरी जिउनुपर्छ ? सम्मान सहित जिउनु र मरे पछि स्वर्ग जाने कसरी भन्ने बिषयमा धर्मशास्त्रले मात्र सिकाउन सक्तछ । धर्मशास्त्रको ज्ञान न भएका व्यक्ति एक किसिमवाट अन्धा हुन् । अन्धाले आफूले देख्न न सक्ने भएकाले दुःखी हुन्दैन् र अर्काको सहारामा बाँचदछन् । त्यस- बहुश्रुत हुनु उत्तम मंगल हो । बहुश्रुत भएका हामीलाई कहिल्यै दुःख हुँदैन उदाहरणको लागि एउटा प्रसंग प्रस्तुत गरिन्छ ।

वाराणसीमा ब्रह्मदत्त राजाले राज्य गरेका थिए । उनकी महारानीको तर्फबाट एकजना पुत्रको जन्म भयो र नाम महिसास कुमार रहयो । महिसास कुमार हिङ्नमात्र के सकेको थियो । रानीबाट अर्को एकजना राजकुमारको जन्म भयो जसको नाम चन्द्रकुमार रह्यो । चन्द्र

कुमार जन्मेको केही दिनमै महारानीको स्वर्गरोहण भयो । राजाले अर्को महारानीसँग विहे गरे । उनीलाई राजाले खूब मन पराए । केही समयपछि त्यस रानीबाट पनि एक जना राजकुमारको जन्म भयो जसको नाम सूर्यकुमार रह्यो । राजकुमारको जन्म हुँदा राजा अति नै खुशी भएर रानीसँग भने, “ रानी तिमी जे चाहन्दौ माग । तिमीले भलाई निकै खुशी तुल्यायौ । म त्यो पुण्याउँछु ।

रानीले भनिन्—“ देव ! अहिले मलाई केही चाहिँदैन । मलाई चाहिने बेला माग्नेछु ।”

राजकुमारहरू युवा भए । अनि महारानीले भनिन्—“ भो महाराज, हजुरले मलाई सूर्यकुमार पाएको बेला एउटा बचन दिनुभएको छ । त्यो बचन म अहिले मार्गदैछु । मेरो कोखको छोरालाई राज्याभिषेक दिई बक्सियोस् ।” राजाबाट हुकुम भयो—“ सूर्य कुमारभन्दा जेठा दुइजना अरू छोराहरू छन् । उनीहरूलाई छोडेर तिम्रो कोखको छोरालाई कसरी राज्याभिषेक गर्ने ?

त्यो हुन सक्तैन ।” तर पछि राजाको मनमा लाग्यो कि यिनले आखिर आफूले भनेको नपाएमा भेरा दुई छोराहरूलाई अनर्थ गर्न सक्छे भन्ने ठानी एक दिन छोराहरूलाई बोलाई हुकुम भयो—“ तिमीहरूको सानो भाइ जन्मेको बेला तिमी सानीआमालाई मैले एउटा वर दिएको थिएँ । अहिले आएर भाइलाई राज्याभिषेक माग्दैछिन् । भेरा जेठा छोराहरूलाई छोडेर राज्यभिषेक दिन मेरो मन छैन । तर दिएन भने तिमीहरूलाई उनले केही पनि गर्न सक्छे । त्यसकारण तिमीहरू अहिलेलाई जंगलमा जानु । भेरो मृत्युपछि यहाँ आएर राज्य लिनू र कुललाई रक्षा गर्नु ।” राजाको कुरा सुनेर दुबै राजकुमार जंगल जान तयार भए । यो कुरा सूर्यकुमारले थाहा पाए र उनी पनि दाजुहरूको साथमा लागे । राजाले तीनै राजकुमारहरूलाई विलाप गदै बिदा गरे तीनै जना जंगल गए । जंगल बीच उनीहरूले एउटा सुन्दर पोखरी देखे । त्यहाँ पानी लिन भनी सूर्यकुमार गए । त्यो पोखरी भित्र एकजना राक्षस बस्दोरहेछ । त्यो राक्षसले त्यो पोखरी भित्र आउने देव धर्म नजान्नेलाई समातेर खाँदो रहेछ । उनलाई सो अधिकार कुवेरलेदिइ राखेको रहेछ । सूर्यकुमार -लाई केही थाहा थिएन सीधा पोखरीमा तुहाउन भनी ओल्हें । राक्षसले तुरुन्ते समाते र देव धर्म जानेको छ ? भनी सोबै “ चन्द्र सूर्य लाई नै देवधर्म भनी सूर्यकुमारले उत्तर दिए । उत्तर नमिलेकोले समातेर राखे । घेरै बेर सम्म उनी नआएकोले चन्द्र कुमार त्यहाँ आए । उनलाई पनि त्यस्तै भयो । अन्त्यमा महिसास कुमार आए र बिचार गरे - यो पोखरीमा

अबश्य पनि कुनै अमनुष्य हुनुपर्छ । पोखरीमा नजीकै उभिरहँदा नभन्दै राक्षस आएर उनलाई माया गरे जस्तो गरी “ थाकेको होला तुहाउनु ” भने । महिसासलाई शंका लाग्यो र उनको मुख हेरेर सोध्यो । भेरा भाइहरू कहाँ छन् ? , , मैले उनीहरूलाई थृनिराखेको छु ” किन भने देव धर्म नजान्ने लाई पोखरीमा आयो भने समात्ने अधिकार मलाई छ । राजकुमारले भने के तिमी देव धर्म जान्न चाहन्दौ ? के लाई देव धर्म भन्दछ ? जो सँग लज्जा भय, हुन्छ अनि शुभ कार्य गर्ने शान्त व्यक्तिहरूलाई नै देव धर्म भएको व्यक्ति भन्दछ । राजकुमारको कुरा सुनेर राक्षस खुशी भएर भने- म तिमीबाट खुशी भए दुई जना भाइ मध्य तिमीलाई चाहिने एक जना माग । राजकुमारले सूर्य कुमारको माग गरे । अनि राक्षसले भने तिमी देव धर्म मात्र जान्दछौ । आचारण गर्न जान्दैनौ ।

राजकुमारले उत्तर दिए । मैले जानेको पनि छु आचारण पनि गरेको छु । यही सानो भाइको कारणमा हामी जंगलमा आउनु परेको भनी सबैकुरा बताए । त्यो सुनेर राक्षसले दुबै जनालाई दिए ।

राजाको परलोकपछि आपनो राज्यमा गएर महिसास राजा भए । चन्द्रकुमारलाई उपराजा र सूर्यकुमारलाई सेनापति बनाई धर्म पूर्वक राज्य चलाए ।

सारांशमा हामी यो बिचार गर्न सक्छौं की बहुथ्रुत भएको कारणले तीनै जना राजकुमार हरू बन्न सके ।

सम्पादकलाई छिठी

श्रीमान् सम्पादकज्यू,

१०४४ मार्ग १६ गते शनिवार नेपाल टेलिभिजनको प्रश्नोत्तर कार्यक्रम अन्तर्गत एक प्रश्नमा भगवान् बुद्धलाई साना ठूला सबैले प्रशंसा गर्दछन् तर बुद्धले आपना पत्नी र छोरालाई छोडेर जानु सरासर अन्याय होइन र ? भनेर भगवान् प्रति दोषारोपण गर्नु-भएको छ । यो अति अनुचित छ । त्यसकारण कृपया यो पत्र त्यस पत्रिकामा प्रसारित गरिदिनु हुन विनम्र अनुरोध गर्दछु । बुद्धले गृहस्थ धर्मको आचार विचार नियम अनुसार लोककल्याणार्थ गरेका हुन् । त्यसमा टि.भी.ले यो अन्याय होइन त्याग हो भनी जवाफ दिइएको छ त्यो उचित देखिन्छ । त्यसको लागि टि.भी.लाई धन्यवाद नदीइ रहन सकिन्न। उत्तम कुरा पालनको लागि दुःख कष्ट केन्द्र र स्वार्थ त्याग गर्नु पर्ने तै हुन्छ । छोराको हितका लागि उनलाई प्यारमात्र गर्दै शिक्षित तुल्याउनको लागि कुट्टे पिट्ने पनि गर्दछन् र

उच्च शिक्षा हासिल गर्नका लागि टाढासम्म पनि पठाउने गर्छन् । ती सब छोराप्रति स्नेह नभएर होइन प्रेम गरेको तै ठहर्छ । एक किसिमले स्वास्नी र छोरालाई छोडेर जानु सरासर अन्याय तै देखिन्छ, तर गहिरिएर हैऽयो भने सम्यक् ज्ञान र विवेक पुन्याएर विचार गन्यो भने त्यो कुरा औचित्य तै देखिन आउँछ् किनभने संसारका सबै धर्मका महापुरुषले उपकारको लागि आपनो स्वार्थ त्याग गरेको कुरा तै इतिहासमा पाइन्छ जसले वसुधैव कुटुम्बकं भनी जगत्लाई तै परिवार ठानेका छन् उनीहरूको लागि आपनो व्यक्तिगत स्वार्थ तुच्छ तै भएको देखिन्छ । सिद्धार्थ कुमारले पनि आपनी पत्नी, छोराको मात्र त्याग गरेका होइनन् ६ बष्ट सम्म कठोर दुष्कर चर्या तप गरेर दुःख कष्ट सही ज्ञान हासिल नगरी छाड्दैन भनी ज्यानको परवाह नगरी दृढ़ संकल्प गरी आपनो ज्यानको समेत बलिदान गर्ने निधो गरेका थिए र ज्ञान प्राप्त भएपछि उनले सबैलाई उचित हुने मार्ग, मध्यम मार्ग, जसलाई मध्यम प्रतिपदा पनि भनिन्छ, देखाउनुभयो । यदि सिद्धार्थ राजकुमारले आपनो व्यक्तिगत वा पारिवारिक स्वार्थमा अलम्लिएर रहेको भए सायद संसारलाई दुःखबाट मुक्त हुने मार्ग देखाउन सक्ने थिएन होला ।

- सुशील प्रधान, काठमाडौं ।

मानिसले सबै ठाउँमा आपनो क्षुद्र बुद्धि र तुच्छ प्रवृत्तिको शासन फैलाएर कहौं
पनि सुख शाभितिको स्थान रहन दिनेछैन ।

- रवीन्द्रनाथ ठाकुर

युवक व मचात्यत बुद्ध्या उपदेश

भगवान् बुद्ध्या सन्देश विनय अभिधर्म व सूत्र कथं स्वथी थ्व थला तःगु दु । उकी विनय पिटक धैगुली भिक्षु मिक्षुनीया लागी हे जक नियम दयेका विजागु “आज्ञा देशना” विशेष शिक्षा समूह खः । अथे खःसां महावग्ग धैगु विनय पिटके गनं गनं त्यागी व गृहस्थीर्णि उपयोगीं सामूहिकगु खँ न दुश्याना च्वंगु दु ।

अभिधर्म पिटके चित्त, चैतसिक, रूप, व निर्वाण आदि परम धर्मया वारे व्याख्या यानातःगु बुद्धि छिपेज्ञपिनि लागी ख्यले दुगु धर्म खः । सूत्र पिटके त्यागी व गृहस्थी मिसा मिजं युवक व मचात्यतलागी ज्याय खेले दुगु ख्य यक्ष दुश्यानाच्वंगु दु ।

बुद्धधर्म (२५००) नीत्यासः दं मयाक पुलांगु ज्ञासां खँ न्हू हे तिनि । उवले थें आः न लिपा न उतिकं ज्याय खेले दु । तुरांगु धर्म धक्का: वांछोये माःगु छु खँ मदु । यद्यपि बौद्ध साहित्ये थों कहेप्रात मनोगु खँ दुश्याःसां अध्ययन यायेवहगु खों यक्षं दु ।

बुद्ध्या उपदेशे मचानिसे क्या: बुरातकं नीत्वन सुग्रार व उत्तिज्जीगु खँ दुश्यानाच्वंगु दु धायेगु नियतं ध्व लेख चव्याच्वदागु खः ।

- आर. पञ्जाबोक

उपनायक स्थविर, श्रीलंका

न्हेदं दुम्ह चचायात बुद्ध्या उपदेश

मह महाजन थः मचा धवनः गीतम बुद्ध्याधाय वनाः प्रार्थना यात- भन्ते, थ्व जिम्ह काय्मन्ता उत्तिज जुइगु लैंपु छु धक्का: प्रार्थना यानाः न्यन । जि थ्व खे मस्यू, कहणा तयाः जिमचायात उत्तिया खँ कनाविज्यादु । दुद्वं धैविज्यात-

आरोग्यमिच्छे परम च लाभं

सील च बुद्धानुमत मुतं च ।

धम्मानुवत्ती च अलीनता च

अथस्सद्वारा पमुखा छलेते ॥

अथर्ति- शारीरिक व मानसिक निरोगिता उत्तिया मुख्यगु लैंपु खः । अशीलाचार ज्वीगु उत्तिया लागी वाधा खः उक्कि सदाचारी ज्वीमाः । बुद्धिदुपिगु खँ न्यनाथं व्यवहारे छ्यलायकेगु, शिल्पशास्त्रे सः स्युम्ह ज्वीगु, व धर्माचरणम्ह ज्वीगु, अलसी मजुसे मेहनती उवीगु । थुपि खुता खँ उत्तिया लुखा खः । सविष्ठं धायेमाल धाःसा-१. निरोगिता, २. बांलाःगु चाला,-३. बुद्धिदुपि थक्कालिपिनिगु खँ न्यनेगु: ४. सः स्युम्ह ज्वीगु, ५. धर्म अनुसार व्यवहार यायेगु, ६. अलिस मज्जीगु ।

न्हेदं दुम्ह राहुल्यात उपदेश

छन्हु भगवान् बुद्ध राहुल कुमारयात एकान्ते व्यना-

यक्का: तुति सिलाः वक्त्र लः ल्यंगु थल क्यना:

धैविज्यात- हेरा राहुल, महासुवसः पुनाः अमण ज्युः
सीकं मखुगु खं ल्हात धाःसा ध्व बिद्धि खः दुगु थल थे
मू षाः॒ज्वी ।

वस्पोलं हानं लः थल भोपीकाः धैविज्यात- राहुल,
गुम्ह मिक्षुं सीकं सीकं मखुगु खं ल्हाइ, मद्धाः धंगु दैमखु
धयागु मिक्षु जीवन ध्व भोपीकातयागु लःथलथे तु
फुमुलुगु जीवन ज्वी ।

न्हायकं या उपमा विद्याः बुद्धः

कनाविज्याः गु खँ

राहुलकुमार, ध्व र्वा: स्वयेगु न्हायकं द्युयेत ?
भन्ते, आम न्हायकं र्वा: स्वयाः यचुसे विचुसे च्वकेत खः
धकाः राहुलं लिसः विल । ह नं बुद्धं धैविज्यात-राहुल,
अथे हे मनविसे ध्वीकाः चायेका ज्या व खे अले मन
धुड यायेगु सो । छुं ज्या याये न्हो, खं ल्हाये न्हो
कल्पना याये न्हो व ज्या व खं थःत नं मेपिन्त नं
हित ज्वीगु खः लाकि मखु विचाः यायेमाः । ममिनिगु
ज्ञासा याये मज्यू, ल्हाये मज्यू, कल्पना याये मज्यू । मि
ज्वीगु खःसा याये ज्यू, ल्हाये ज्यू, विचाः याये ज्यू ध्व
गुदक व मचातेलागी अमूल्य उपदेशी उपदेश खः ।
लिफः मस्वसे यानागु ज्यां लिपा पश्चात्ताप ज्वीकाच्वने
मालेयः ।

युवकयात बुद्ध्या सन्देश

राजगृहे महाजन छम्ह बुद्ध्या उपदेश न्यनाः तस्सकं
प्रभावित छम्ह दु । तर व सेठया काय छम्ह अबुया खं
जक मध्यम्ह मखु बुद्ध्या उपदेश नं न्यने मयःम्ह जुल ।
वया सत्संगत नं वां मलाःगुलि अबुहस्या थः काय्या
भविष्यथा वारे साप पीर जुयाच्वन । व महाजनयात
स्वे जुयाः मरणासन्न जुल । थः काय्यात सःताः धाल-
स्व वावु, जिला सी त्यल । जि सी धुंकाः छं छता ज्या

या । हिंहि सुये सुये मो ल्हयाः प्याः प्याःम्ह
हे खुगु दिशायात नमस्कार या । थुकथं हिंहि खुमी
वनाः मोल्हुयाच्वंथाय् भगवान् बुद्ध विज्यनाः न्यना-
विज्यात- माजु, छु याना च्वनागु ?

भन्ते, जिमि अबुयागु अतिम वचनयात पालन
यानाः खुगु दिशायात नमस्कार यानाच्वनागु ।

गौतम बुद्धं धैविज्यात- द्विमि अबुं धैथक्षगु आम
छं यानाच्वंगु खुगु दिशायात नमस्कार यायेगु पत्तिइ मखु
धन मनूयात अबुद्ध यानावीगु यांगु पाप दु-(१) इच्छाया
वसे बनाः याइगु पाप (२) तंया वसे लानाः याइगु पाप
(३) भयया कारणं याइगु पाप, (४) मूर्खया वसेलानाः
याइगु, शरीरे याइगु प्यता पाप गथे कि (१) मेपिन्त दुःख
वीगु, (२) खुयाकायेगु, (३) कपिनि मिसातेत बलात्कार
यायेगु(४) असत्य खं ल्हायेगु, ध्व कर्म वलेश खः । सम्पत्ति
नाश ज्वीगु खुता खं- १) मादक पदार्थ सेवन, २) कुवे-
लाय् गल्ली चाल्लू ज्वीगु, ३) प्याखं सोज्वीगु, ४) जूम्हि-
तेगु, ५) मखुपि पासा नालेगु, ६) अल्सी ज्वीगु, ।
थूपि जिप्ता कुकर्म अलग ज्वीमाः । अले हानं पूर्व
दिशायात नमस्कार या धाःगु मां-बोयात धाःगु खः ।
दक्षिणदिशा धाःगु गुरुपि खः । पश्चिमदिशा धाःगु
कलाः काय्महाय् खः । उत्तरदिशा धाःगु पासापि
खः । वे च्वंगु दिशा धाःगु सेवक खः, च्वे च्वंगु दिशा
धाःगु अमण ब्राह्मणपि खः । थूपि फुकसिनं थाथःगु
कर्तव्य पालन यायेमाः धाःगु खः । थुकथं ध्वंथये कर्तव्य
पालन यानाः जीवन हने फुसा मिज्वी स्यनी मखु ।

ज्यानमारा अंगुलीमालयात उपदेश

छगु गुरुकुलया आचार्य याथाय् आखः ब्वनाच्वंम्ह
अहिसक धंम्ह विद्यार्थी छम्ह दु । व अहिसक ब्वनेगुली
गुलि च्वन्ह्याः उलि छेज्याय् गुली व ज्ञानी ज्वी गुली

दरसिते चेन्नाः । उकि गुरु व गुरुपांया वैत साप थो ।
 गुरुं अहिसकयात माया याइगु व प्रशंसा याइगु
 स्वेमकप्राः पासापिसं वया बारे गुरुप्रात चुक्किल यात ।
 गुरुग्राके विशेष बुद्धि मदुगुरुलि अहिसकप्रात स्थायेगु मती
 तयाः वं थः महं स्थाये मलिनाः दोछिगु पर्तिचा ध्यनाः माः
 हनाः गुरुजा याये हति धकाः आज्ञा बिल ।
 अहिसकप्राके नं गुरुग्रा आज्ञा मिलेजू मजू बिचाः
 यायेगु विवेक बुद्धि मदुगुरुलि मनूत स्थानाः पर्तिचा
 ध्यनाः अन्धगुरुमवितइ लात । थुक्यं छम्ह हे जक मनू
 स्थाये माङ्गु वाकि दिन । वया मांह नथः काय्या रुवाः
 छकः स्थये धकाः थः वैथाय वन थौं मां जूसां वाकि तये
 मखु धकाः मतीतः वले भगवान् बुद्ध नं अंगुलिमाल
 अहिसक याथाय विज्यात । पर्तिमाः हनाः ब्रव्वाया
 ज्ञालि अंगुलिमाल नां ज्ञम्ह अंगुलिमालं तथागतयात
 भगवान् बुद्ध धकाः मस्यु । अम्ह अमण खः धंगु जक
 मती तल । अमण जूसां स्गये धकाः तलवार जवनाः ल्यू
 वन । बुद्धया व्वक्तित्व व शुद्धगु मैत्रीया प्रभाव

अंगुलिमालया ल्हाः व पत्राः न्द्रिमज्यात व
 दिनाच्च धाल । बुद्ध धंविज्यात, जि दिनाच्चागु दु ।
 छ जकं व्वांय वनाच्चन । छं करपिन्त दुख बिया:
 व्वांय जुइमागु यानाच्चन । छं छकः विचाः या छ छये
 ज्यानमारा जुल । छं यसे मनू स्थानाः पर्ति माः हना
 च्चनागुला ? छंगु ध्यः थे नायूगु नुगः गथे छानायूगु ?
 आः तक लाः पि छकः विचाः या ।

अंगुलिमाल व्वनातः म्ह सः स्मूम्ह जुगाः बुद्धया
 खें ध्वीकाकाल । जितः पासापिसं सहयाये मफया:
 गुरुग्राय फायेत चुक्किल यागुलि जि थुगु हिसा मार्गे
 लात । खः गु हे खें खः । बस्पोल भगवान् बुद्ध थे
 च्चं धकाः शरण वनाः व भिक्षु जुल । थः त थम्ह
 वसे तये फुम्ह जुल । निर्दीषीम्ह जुल । वया मन
 शुद्ध जुल ।

थुक्यं युवक व मचातेत अले हिमकतयत ज्याय
 खेले दुगु उपदेशत सूत्रपिटकके गाकं दु ।

माले नु नुगःया ताःचा

- राजेन्द्र

अप्ती एक व्व लालाम् लालाम् लालाम् । अ
 मूलाम् लालाकु लालाम् । अ लालाकु लालाम् लालाम्
 लालाम् लालाम् । अ लालाम् लालाम् लालाम्
 चीहाः गु जीवनय ताहाः गु ल्याः चाः ।
 थः गु ल्याः तंगु मदु छर्ति वाचाः ।
 लिकः मस्वसे लिनाच्चना स्वेत
 थः त लिनाच्चवंगुया मदु माचाः ।
 न्या लायेगु त्वहलं गन थ्यने धुन आः । लिनाच्चवंगुया
 लिथने न्ह्यः हे सखे दुनी नांचा ।

शान्तिया नारी भः द्वृले तुयूह्ये वसुंचा
 थै मखु शान्ति महीक जिन्दगीया दाँचा ।
 कतः या नुगलय जक गुलि दुहाँ वने झी
 माले नु आः थः गु हे नुगःया ताःचा ।

जावाय् नेपालीपनया बुद्धमूर्ति

- भिक्षु सुदर्शन

कलात्मक लताःस्त्रियः लताःस्त्रियः लताःस्त्रियः

श्रद्धा व श्रमया हिचःति दयेकातःगु अनेक बौद्ध
स्मारक चाया तःले ल्हानावनाः नं हानं पृथ्वी प्रकट ज्ञान
स्मारकत मध्यय् जावाय् चवंगु 'बोरोबुदुर' नं छगु खः।
नेपोलियनया इलय् जावा अंग्रेजतय् ल्हाःतय् लात।
अंग्रेज- शासनय् आर्थिक-शोषण न्हाक्व ज्ञासां देशया
ऐतिहासिक खोजय् यानातःगु कुतः छगु तःधंगु गुण
खः। जावाय् स्टैनफर्ड रेफल्सया गवनरया इलय् लैं दयेकूगु
इलय् छुं खण्डहर खन। थुखे अंग्रेज शासनं डचतलिसे
लंका कथाः जावा बिल। तर अथे नं स्टैनफर्ड कुतः
न्हाक्व तयेगु इच्छा यानाः डच गवनरया के उत्खनन
याना न यंकेत प्रार्थना यात। उत्खनन जुया त्रिलिसे
संसारया दक्षिवे तगोगु श्वेन्द्र वंशीय जुञ्जुपिनि
पालेया स्तूप बोरोबुदुर खने दयावल। स्पष्ट जुयावल।

थव संसारया दक्षिवे तगोगु स्तूपः तर्गि तर्गिया
चत्रय् अर्द्ध गोलाकारगु जूयाच्चन। १५० फीट तजाःगु
थुगु स्तूपया चव्यच्चंगु स्तूपया व्यास ५३ फीट दु धाइ।
फःपति लवहेया किपाःत तिकातगु दु। फलय् तिकातःगु
लवहेया किपाः बुद्धजीवनी व जातक सम्बन्धी खः।
सल सल हे पाय्धिकः, मनू मनू हे पाय्धिकःगु लवहेया
किपाः कलात्मक जुयः नं वाड् मयया वर्णन सजीव नं
प्रमाणिक यायेत तःधंगु तिकातःगु खः। युजाःगु थथ्याःगु

कलात्मक लवहेया किपाः २१४१ ति दु। उबें थुखें
तयाःतःगु लवहेया बुद्ध मूर्ति हे पेसःगुलि मंयाः। दक्षि-
मूर्ति इवःलं तयेवले कवेत्या दइ धकाः धाइ।

बोरोबुदुरया दक्षिवे चव्यया माथनय् दथुइ
स्तूपाकार (थूरये) दु। माथनय् सिथय् सिथय् ची
ची गोगु चीमाः दु। चीमालय् गवाखंध्वाः थे तुसिपु
बांलगु जालिहो दु। व्यक्त चीमानय् दुने दुने बांलाःगु
बुद्धमूर्ति छगु छगु दु। गवाखंध्वाः थे जाःगु होत
उगु बुद्ध मूर्ति खने दु।

बुद्धमूर्तिया कलात्मक पक्षं नेपाः लुमंका व्यू।
बुद्धमूर्तिया रुवाः स्वयेवं थव नेपाःमिया ल्हाःत दयेका
तःगु ला धयाथे मती वं। इतिहास कथं आःतकं इण्डो-
नेशियाया टापुस नेपाःमि कलाकारत थ्यंगु गनं प्रमाण
मलूनि। अनिकोया बास्तुकला व कलात्मक प्रभावं
यानाः सुमात्रा आदि देसय् थ्यंगुली धाःसा छुं शक्ता
मदु। युरोपीय अन्वेषकपिसं उत्खननय् गुगु लगन-
शील श्रम क्यन अजाःगु लगनशील कुतः झीसं याये
मफु। नव थव नेपाःयागु ल्हाःया हे रुवाः खः धाये माःगु
बुद्धमूर्ति स्वस्वं नेपाली कलाकारत जावा सुमात्राय्
थंगु जक छाय् लुइके खके मफइगु खइ?

सतिपट्टान विष्णवा

- महोपकारक कर्मस्थनाचार्य महासीसयादी

ह्रासं गन्ध नै ताः पर्ति नै ताल नै ताल धकाः
स्मृति तयाच्चवने माः । म्यें स्वाद काः पर्ति
स्वाद ताल स्वाद ताल धकाः स्मृति तयाच्चवने
माः । शरीरं स्पर्शं जूगुली ल्यू ल्यू वनाः स्पर्शं
जुल धकाः स्मृति तयाच्चवने माः । म्ह छम्ह हि, ला,
ध्यानाच्चवंगु स्थान पर्ति स्पर्शं जूगुयात ग्रहण याइगु
मेगु रूप छ्यू दु, उकियात काय पसाद धाइ ।
चाहे सुख स्पर्शं जुइमा चाहे दुःख स्पर्शं जुइमा
काय पसादे घट्टन जुइगु जुयाच्चवन । थथे
घट्टन जुइगु दुःख वा सुख स्पर्शयात कायविच्चारण
नामक चितं स्पर्शं जुयाः सियाच्चवनी ।
उकि स्पर्शं जूगु क्षणय् काय पसाद नं रूप, स्पर्शं
जुइगु नं रूप स्पर्शं जुयाः स्यूगु जक नाम । व हे
रूप व नाम निता जक दु । उकियात नं सीकिया
लागी स्पर्शं जूपति स्पर्शं जुल स्पर्शं जुल धकाः
स्मृति तयाच्चवने माः । थव ला साधारण स्पर्शयात
स्मृति तयेगु खं कंगु जुल ।

विशेष प्रकारयागु स्पर्शं नं दनि । दुःख
वेदनानाप मिले जुयाच्चवंगु त्यानुगु, पूगु, स्याःगु,
क्वाता वातां स्याःगु आदि आपालं दु, पूगु
स्पर्शं वेदना प्रकटरूप दयाच्चवुलि यानाः
वेदनायात प्रधान यानाः त्यानुल त्यानुल धकाः
स्मृति तयाच्चवनेगु । प्रसा पुत पुत, स्याःसा

स्यात स्यात धकाः इत्यादि रूपं गथे गथे जूगु
खः जूगु अनुसारं स्मृति तयाच्चवने माः ।

गुबले लहाः तुति, क्य् कुंगु, चवकंकेगु
संकेमाःगु ज्या बइ, अबले लहाः तुतियागु स्पर्शं
नं प्रकट रूपं खने दयाच्चवनी । क्य् कुंकेगु,
चवकंकेमास्ति बोगु चित्तया कारणं क्यकुंकेगु
रूप, चवकंकेगु रूप, संकेगु रूप क्रम रूपं उत्पत्ति
विना हे जुयावनाच्चवंगु खनी । उकियात आः
थथें खनी मखुनि । छुं दिन अभ्यास जुयाच्च
लिसे खना वड़ । आः कनाच्चवनागु ला श्रुतमय
ज्ञान दयेकेत न्ह्यो कना च्चवनागु मात्र खः । संके-
गु कार्यं गुलिनं दु केवल चित छगुलि जक संका-
च्चवगु खः । क्यकुंकेगु, चवकंकेगु, संकेगु चित्तना
यायेगु धइगु चित्तया कारणं खः । थुपि रूपं
तर्गि तर्गि जुयावनाच्चवनी । उत्पत्ति जुइ धुकाः
उत्पत्ति जुयाय् तुं विनाश जुयावनाच्चवनी ।
उकियात छुं दिन लिपा थहूं हे खना वड़ ।

ल्हाः क्यकुंकेगु चवकंकेगु वखतय् नापं वयां
न्ह्यो चवकंकेगु क्यकुंकेगु चित्त नि उत्पन्न जुइ,
उगु चित्तया कारणं ल्हाःती तुती क्यकुंकेगु रूप,
चवकंकेगु रूप, तन्न कसे जूगु रूप सनिगु रूप
तनं तं जुयाः उत्पन्न जुइ । उत्पत्ति जूपति उकि
रूप ल्हाःती तुती दुगु काय-पसाद रूपनाप

घटून जुयाच्चवनी, उबले काय वित्राण नामक
चित्तं घटून जू जू थाय् सियाच्चवनी ।

उकि ल्हाः, तुति तन्के जूगु संगु खने दयाच्चवंगु
खः । थःके प्रकटरूपं खने दयाच्चवंगुयात होस
वा स्मृति मतल धाःसा छु जि हे क्यकुकागु
खः, जि हे चकंका, जिगु ल्हाः; जिगु तुति
इत्यादि रूपं प्रज्ञप्त पुद्गल दृष्टि खनाच्चवनी ।
अथे प्रज्ञप्त पुद्गल धइगु दृष्टि मलाकेत ल्हाः;
क्यकुकू पर्ति चकंकू पर्ति संकू पर्ति क्यकुका
च्चना चकका च्चना, संका च्चना इत्यादि रूपं
स्मृति तयाच्चवने माःगु खः ।

हानं चिन्तना यायेगु बखतय् नं हृदय रूपया
आधार कयाः चिन्तना यायेगु विचार यायेगु
उत्पन्न जुइ । सामान्य रूपं धाल धाःसा थव रूपं
काययागु आधार कयाः चिन्तन मनन यायेगु ज्या
जुयाच्चवंगु खः । उकि हृदय रूप, रूप काय धर्म
जुल । चिन्तन मनन यायेगु नाम धर्म जुल । थव
हे रूप व नाम निगू जक दु । थव रूप व नाम नं
सीकेया लागी चिन्तना याः पर्ति कलना याः
पर्ति विचार याः पर्ति: चिन्तना यानाः कलना
यात स्मृति चायेका च्चनेव उद्धिमे लोप जुइ वुंकी ।
थुगु रूपं उत्पत्ति जुल विनाश जुल छुं हे स्थिर
मदु, थथे स्मृति तः पर्ति उत्पत्ति जुल, विनाश
जुल, छुं हे स्थिर मदु धकाः खनावइ उकियात
“अनुच्चानुपस्सना” धाइ ।

अले उत्पत्ति विनाश जुइगु धइगु दुःख जक
खः धकाः थथे नं सियावइ । थुकियात
“दुक्खानुपस्सना” धाइ । अले हानं शरीर थाके
जुइगु पुता वइगु स्याना वइगु सहयाये थाकुगु

दुःख वेदना आपालं खना वइ । उकियात स्मृति
तयाः चायेकू पर्ति रूपं व नाम थःगु इच्छानुसारं
मजुम्य वया थः जुइमाथें जुयाच्चवंगुयात खनी
उकि थःगु अधिकार मदुगु धर्म थुकियात जि,
सत्त्व धइमह मदु स्वभाव धर्ममात्र दु धकाः
बोध जुयावइ । उकियात “अनुच्चानुपस्सना”
धाइ ।

अनित्य, दुःख अनात्मया पूर्ण ज्ञान प्राप्त
जुइव मार्ग-ज्ञान फल-ज्ञान प्राप्त जुयाः निर्विण-
यात खनी । थथे निर्विणयात प्रथम अवस्थाया
अनुभूतिद्वारा अपाय दुर्गति प्यंगूलि बिल्कुल
मुक्त जुइ । उकि प्रत्येक व्यक्ति कमसे कम
निर्विणया प्रथम अवस्था अथवा श्रोतात्मति मार्ग
श्रोतात्मति फलय थयंकेगु कुतः यायेमाः । थुकिया
बारे न्हापा नं कनावये धुन । विपस्सना ध्यान
अभ्यासया वास्तविक विधि खं ताः पर्ति खुगु
द्वारे उत्पन्न जुक्त्र फुकं स्मृति विनेया उत्पत्ति
जुक्त्र यात स्मृति तये फइ मखुनि छाय् धाःसा
स्मृति, प्रज्ञा, उगु बखतय् तस्सकं दुर्बल जुया
च्चनी । खनीगु ताइगु तस्सकं चलाक जुयाच्चवनी ।
ताइगु समय् खनीगु थें हानं खनीगु समय् ताइगु
थें जुयाच्चवनी । हानं छगू पाखं जुया च्च थें जुया
च्चनां तायाच्चवना चिन्तना यानाच्चवना थैथें
स्वंगू प्यंगू घटना छगू पाखं जुयाच्चवथें जुया
च्चनी । गुगु पत्ती न्हापालाक जूगु गुगु पत्ती लिपा
जूगु धकाः छुते याये फइमखु । इपि तस्सकं
चलाकं वा वेंगं न्हानाच्चवनी । वास्तवय् खना
च्चनी बले तायेके फाइमखु । ताया च्च बले खके
फइ मखु । *

अनुबादक - भिक्षु बुद्धवोष महास्थविर

(सुवर्ण शाक्य)

मखु सो व्यवहार सदा चवनिगु
गुगु हितुहिलाः थन हे फुइगु ।
गुरु बुद्ध व हे जक खः दइगु
थन धर्म छता जक हे ल्यनिगु ॥१

छ जि धैगु मर्देक हनेत थन
उलि हे मतिना स्वने माःगु मन ।
सुख दुःख निताँ इने धैगु गन
अन मर्म थुयाः वड जान धन ॥२

बौद्ध गीत

- सुवर्ण शाक्य

जल न थन हे, थल न थन हे
थन स्वर्ग व नर्क निताँ थन हे ।
अवसागर खः ईश धकाः थुइके
थन पार जुयेत मुसंघ व हे ॥३

पशु पछि व कीट पर्तग फुकं
थन मानव दानव धैगु तकं ।
सकले उति हे खनकाः सुगतं
थुगु किश्व केनाबिल वं फगतं ॥४

नुगः यच्चुपि मिस्त दुर्लभ खः

— ज्ञानवज्र वज्रीचार्य

“ अन्हु नकुलमाता व नकुलपिता निम्हतिपु भगवान्
दुद्ध यायाय वनाः वन्दना यानाः छेत्वं लिङ्कं केनुत ।
नकुलपितो धाल-

“ भगवान् लगू खे न्यने धकाः वया^१
वुद्धं धयाविज्यात्—“ लु खे न्यने मागु खः न्य ”।
“ मन्ते जितः मा अबै मचावले हे नकुलमातानां प
ज्याहा यानाविल । व्याहा जुसेनिसे छकः हे ल्वावेमाः
धैगु मदु । जि गुवले हे नकुलमातायाप्रति अविश्वास व
द्वेषभाव तयागु मदुनि, नकुलमाता जितः साप य वैनाष
बायाच्वने मास्ति मवो । जिमि न्हावले— नां चवनेगु
इच्छा खः । जिपि सीधुकाः लिपाया जन्मे नं जिपिं
निम्ह नां चवने दुसा ज्यू धयागु जिगु इच्छा खः, अ
इच्छा पुरे ज्वोला ?”

बुद्धं नकुलमातायाके न्याविज्यात-

छंगु विचार छु ले ?”

नकुलमातां धाल- “ मन्ते ! जितः बचावले हे
जिमि मानं विवाहल । जिपि व्याहा जुसेनिसे जि
गुवले हे जिमि मातया नुगले स्याइगु ज्या मयाना, खे
मल्हाना, । उकि जिमि थौतक गुवले हे ल्वावेमाः
धयागु मदु । तंस्वयेकाः चवनेमा; धयागु मदु । जिमिगु
जीवन साप याउसे च्व । तर अव संसारे सदानं स्वाये दइमखु,
अन्हु जा सिना वनि तिनि । जिपि सीधुकाः लिपाया

जन्मय जिपि निम्हं नां जन्म कयेदुसा । ज्यू धयागु
जिगु इच्छा खः । अथे ज्वी फैलाये ?

बुद्धं धयाविज्यात्— “लिपाया जन्मे सुख पूर्वक
जीवन हनेगु इच्छा दुसा न्हापा अव जन्मे निम्हेस्यां
चित्त शुद्ध यायेमाः नीर्मल यायेमाः अद्वा, शील, त्याग,
प्रज्ञा, हमान् रूपं दर्येका चवनेमाः । अथे ज्वीफुसा
छिमिगु इच्छा पुरे ज्वी ।”

निम्हं साप ल्यूतायाः साधु ! धकाः धया वन्दना
यानाः लिहाविन ।

लिपा नकुलपितो म्हंमफेकल । ल्वय झंझं बरे जुया
बल । वैद्यतसे नं ल्वे लाइ मखुत धकाः वासः यायेगु
तोताविल । नकुलपिताया मन सुख अदर्येका चवन ।
नकुलमाता निराश मजू ।

वैद्यतयसं तोता वंसा जिमि भाःत स्वाइ तिनि ।
जिगु सत्यबलं अवश्य म्वायेमाः धकाः मती तया; अः
भाःतया लिङ्क बनाः केनुताः अधिष्ठात यात—“जि
गुवले हिसक जुयाः ज्यानभारा ज्या यानागु मदु ।
सुयागु वस्तु लोभ यानाः खे ल्हानागु मदु, । अय्ला;
अथे त्वनाः लोको पाको सना जुयागु मदु । बहु जिं
जीवन भर मेविनि हित उपकार ज्वीगु, कल्याण ज्वीगु
ज्या यानाच्वना । अव सत्यया बलं जिमि पुरुषया ल्वे
लायावनेमा, छन्हुला अवश्य मृत्यु जुयाः वने मानि ।

थज्यः गु पवित्रगु मन ज्वनाः सिना वंसा दुर्गति व मखुथाय्
लाइमखु ।”

नकुलमातां थः भाः तयात मंत्रीपूर्वक समझे यानाः
धाल—“हे स्वामि ? छिंगु मने छुं कल्पना व चित्ता
दर्शिला ? महमफडबले छुं चिन्ता काये मज्बू । शायद
छिंगु मने च्वनेफु-थः मदये धुंकाः मचातयसं दुःख
सीला । मिसां दुःख सीला । मचात तोताः मेह्म भिंजं
याकि वर्निला । दान धर्ने पुण्य कार्ययो ज्योतं त्वकिका
छोइला धइथें थथे छुं हे धन्दा कायेम्वाः जिबः लाः नि
मचातयत व छुं हे दुःख ज्वीमखु । माःगु तक जि विचाः
याये । धर्मे कर्मया ज्या न्हापा गथे अथे हे ज्वी छुं
पाइमखु । छि निश्चिन्त जुयाः मन याउकादिसे ।”
थः कलानं थुजोगु मरोसा व्युबले नकुलपिताया

रुवाः चक्कना वल ल्वे लाया वल । लासा दनाः
ज्वीफत । निन्हु स्वन्हु लिपा तुतां छपु ज्वनाः बुद्धया
दर्शन या वन ।

बुद्धं न्यनाविज्यात—“उपासक, आःला वांलाक
हा फत ? “मन्ते जिः त वैद्यतयस ल्वे लाइ मखुत घकाः
तोते धुंकुगु खः । जिमि छेँय च्वंहोस्यां थःगु मंत्री
व सत्यया बलं भरोसा व साम्त्वना व्युबले ल्वे लाया
बला ।”

मगवान् बुद्धं आज्ञा जुया विज्यात—

“उपासक, छंगु थ्व तःधंगु लाम खः । सुख
खः । शुद्ध चित्तहा नकुलमाताथे जाःम्ह मिसा चूलागु
थथे मन याउक खँ ल्हाइपि, सुज्ञाव वीपि, न्वाइपि, नुगः
यचुंपि मिसात दुर्लभ खः । धन्य ? धन्य ? उपासक ।

भगवान्यागु शरणे वये धन

— क्षितिज वैद्य

हेटीडा ।

जिपि भगवान्या शरणे वयेधुन
छःपिनिगु भरोसाय् हे जिपि च्वनेधुन ॥
विशालगु जगत दःसां वाय् जिमित गन मदु
न्हाथाय् वंसां थनाहैगु रवसाः गुलिखे स्वयेधुन ॥
साःगु, भिंगु न्हागु नःसां तूत्व गुबले जिमित मजू
तृष्णायागु बसे लानाः कष्ट गुलिखे नयेधुन ॥

(Contd. by Previously Issue)

BOROBUDUR

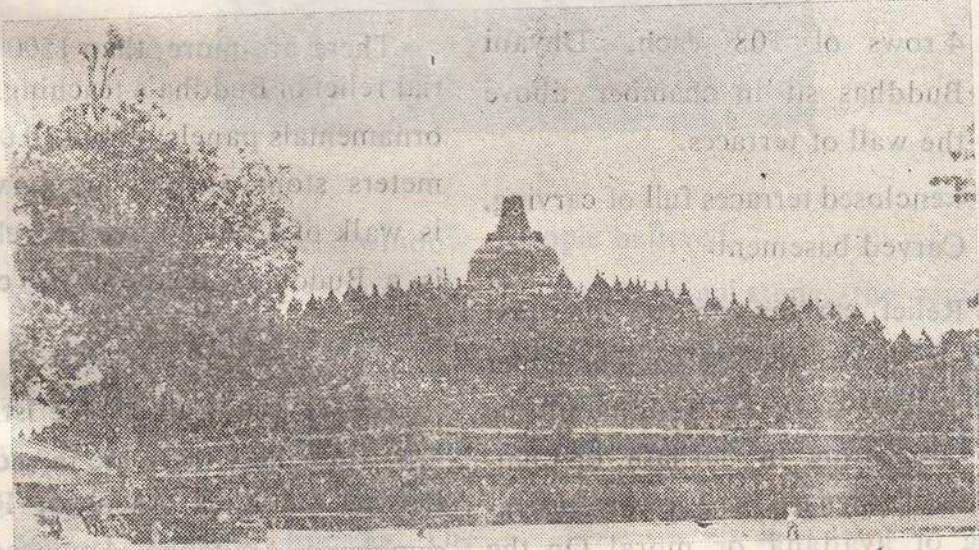
- Charles Aryanto S.

Indonesia

The Borobudur complex, Mendut temple, Borobudur and Candi Pawon all, make a straight east to west axis which links them all to the Buddha holy's places Sarnath, Lumbini. Inside Mendut temple a 3 m. high Buddha statue is seated between two of his Bodhisattvas. Buddha's feet rest upon lotus flower and His

hand is in the gesture of Dharmachakra mudra. Candi Pawon is dedicated to Kuvera, God of Riches.

Borobudur has the form a giant Buddhist prayer symbol, the mandala. This is the only in the world. We will send silhouette photograph taken from the air.

It consists of square basement, 4 enclosed squares gallery, square platform and higher are 3 more round terraces.

The basement is 144 m. length.

There are 4 stairways, in each side, reaching to the top. You have to walk around 9 times till you reach the terminal stupa, on the top which is 15.6 m. in diameter.

The basement reliefs depict the Mahakarmavibhanga, which relates with the Buddhist system of Karma, a system of rewards and punishment for right and wrong doings. There are 3 round terraces for latticed Vajra sattva stupa. Total 72 stupas.

4 rows of 108 each, Dhyani Buddhas sit in chamber above the wall of terraces.

4 enclosed terraces full of carving.
Carved basement.

Relief carving on the inner first terrace illustrating 2 series. The upper series the story of Buddha till the first preaching in Sarnath, or Lumbini till Sarnath. The lower illustrating of avadana or moral. On the outer wall of the first terraces depicts

Jataka, events in the previous lives of Buddha.

Relief on the inner second terrace depict the Gandavyuha, the journey of Bodhisatva Sudhana in his search for Enlightenment. In the Journey he meets sages, god and Bodhisattva Manjushri, and Samantabhadra. On the outer wall of 2nd terrace depicts Jataka; previous lives of Buddha.

Relief on the inner 3rd and 4th terraces depict the repetition of the 1st & 2nd, but in more simplified and stereotyped. This seem to be illustrating the progress towards perfection, Enlightenment.

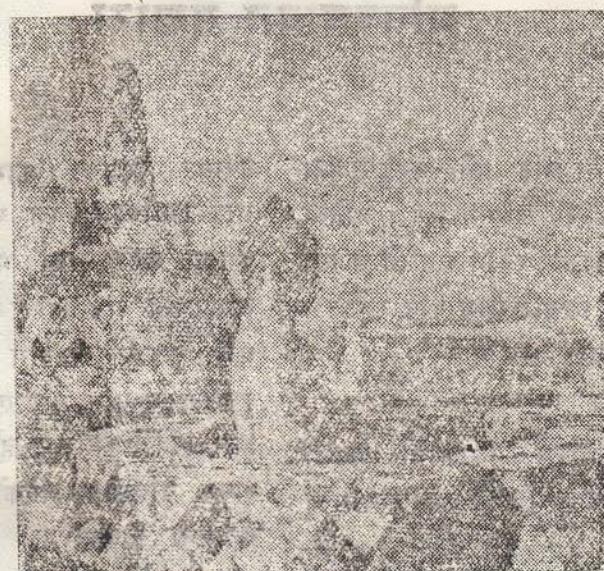
There are more than 1500 pictorial relief of Buddha's teaching, 1300 ornamentals panels, about 10.000 sq. meters stone surface are carved. It is walk of 5 km. to see the relief. It is a Buddha's textbook in carved stone.

Above the wall of the 1st, 2nd, 3rd, 4th gallery there are in each 108 Dhyani Buddhas Aksobya, Ratnasambhava, Amitabha, Amoghasiddhi and Vairocana. This lifesize num-

ring total 14 x 108 Dhyani Buddha's sit in the chamber, niches stupa.

Higher upon the circular terraces, without any decoration. there stand stupas which are found only in Borobudur and nowhere else in the world. This latticed stupas are com-

tion of mudra, teaching, preaching, blessing, etc. The aperture is big enough for any body to put there hand inside the latticed. But only those who can touch the hands of Buddha is considered to have good luck and they can fulfil their wishes, as the

parable to Nepali latticed window has holes on its wall, 32 stupas in the 1st, 24 in the 2nd, 16 in the 3rd round terrace.

Each stupa houses Total 72 stupas, vajrasttva, who is considered the highest of these Buddha, The Buddha's hands are in different posi-

people believed.

The terminal stupa, the simplest form, it symbolising achievement of Nirvana, Enlightenment, ending the endless chain of birth and death.

सम्पादकीय

अनिच्चावत संखारा

संसारको नाममा जति पनि बस्तु सृजना भएका छन् तौ सबै बस्तु अनित्य छन् । अनित्य जगत्‌मा जति पनि संस्कार रहेका छन् ती त ऊ अनित्य भन्नुमा कुनै अत्युक्तिसम्म पनि रहँदैन । यसेमा भगवान् बुद्धले भन्नुभयो-
‘अनिच्चावत संखारा’ ।

यसै महीनामा दशरथ रंगशालामा भएको दुर्घटनामा ७० जवान व्यक्तिको अकालमा मृत्यु भएको छ । अनित्य संसारमा यसरी मृत्यु हुनु कुनै आश्चर्यको कुरा होइन । छिन छिनमा बदलिरहेने संसारमा छिन छिनमा के हुन्छ भन्न सकिदैन ।

एउटा कुरा यहाँ उल्लैख गर्नु उचित देखिन्छ कि बदलिने भन्दैमा सबै नराओ र खराब भएर बदलिन्छ भन्ने होइन । बदलिने भन्ने थाहा पाएर चेतनशील मानिसले असलमा बदलोस् भनी सदा प्रयत्नशील रहनुपर्दछ । होशलाई बहुत नियन्त्रण गर्नुपर्दछ । *

कुनै पनि कुरामा सजग नरहेमा अप्रिय घटना

बराबर भइहरन्छ । काम गर्नु सजिलौ छ त्यस लाई व्यवस्थित ढंगले चलाउनु गाहो कुरा हो । दशरथ रंगशालामा भएको घटना अचानक आइपरेको आँधीबेरी र असिना भए पनि त्यसबाट बच्ने बचाउने प्रयास तत्काल गर्न नसकिदा दुर्घटनाले गाँस पुऱ्याएको छ । कुनै पनि पछि हुन सकिने कुरालाई होश पुऱ्याउनु र सजगता राख्नु बाल्छीय भएको कुरा यस दुर्घटनाले चेतावनी दिएको छ । मानिसले घर घरमा सजगरहनु आवश्यक छ । घरको सजगता समाज र राट्रूष्लाई देन हो । आफूभन्दा अहोको ख्याल राख्नु नै कुनै पनि कामको उद्देश्य हो । अस्तो भएमा दुर्घटना कम हुनु स्वाभाविक हो ।

उक्त दुर्घटनामा देहावसान भएका शोक संतप्त परिवार प्रति आनन्दभूमि परिवार हार्दिक समवेदना प्रकट गर्दछ । अनिच्चावत संखारा,

श्री लक्ष्मी चतुर्ती विपाली

[नेपाली भाषा]

बुद्धपूजा

२०४४ फागुन २०, काठमाडौं

यहाँको आनन्दकुटी विहारमा प्रतिमास हुने बुद्धपूजा र शीलप्रार्थना कार्यक्रम अन्तर्गत बुद्धपूजा भई बौद्ध धर्मदेशना सम्पन्न भयो । उक्त अवसरमा धर्मदेशना गर्नुहुँदै भिक्षु अश्वघोष महास्थविरले बौद्ध ध्यानको शिलशिलामा आनापान सतिको व्याख्या गर्नुभयो । वहाँले बताउनुभयो कि सास भित्र वाहिर गरिराखिएको कुरालाई होश राखी ध्यानमा ढृढ हुन सके आफूले आफूलाई चिन्न सकिन्छ अनि गरेको काम नविराइकन पूर्ण गर्न सकिन्छ । तब अरुले गरेको काममा भन्दा आफूले के गरियो गरिएन भन्नेतिर ध्यान जानेछ अनि कर्तव्य पालनमा मन जानेछ । त्यसै दिन भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरवाट परिवारण पाठ र धर्मदेशना पनि भएको थियो ।

समवेदना र स्वास्थ्यलाभको कामना

२०४४ चैत्र १, काठमाडौं -

स्थानीय आनन्दकुटी विहारमा आनन्दकुटी विहार गुठीको कार्यकारिणी सभाको बैठक वस्यो । गुठीका अध्यक्ष भिक्षु अश्वघोष महास्थविरको सभापतित्वमा बसेको त्यस सभामा गत फागुन २६ गते शनिवारका दिन अपराह्न आएको आँधीबेरीको कारणबाट दशरथ रंगशालामा

भएको अप्रिय दुर्घटनामा परी देहावसान भएका ७० जनाका शोकसन्तप्त परिवारप्रति हार्दिक समवेदना प्रकट गरेको छ ।

त्यस सभामा सो बेला वाइतेहुनेहरूको शीघ्र स्वास्थ्यलाभ होस् भन्ने कामना समेत गरिएको थियो ।

आजीवन सदस्य र ग्राहकमा थप

२०४४ चैत्र १, काठमाडौं -

यहाँको ५४ जना आजीवन सदस्य भएको आनन्दकुटी विहार गुठीमा असन टोलकी श्रीमती लक्ष्मीप्रभा तुलाधरको थप सदस्यता सहित अहिले उक्त गुठीको आजीवन सदस्य संख्या ५५ पुगेको छ ।

त्यस्तै १५ वर्ष पुरानो पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिका आनन्दभूमिको आजीवन ग्राहकमा भक्तपुरका रत्नभाइ वज्राचार्य सहित अहिले ३७६ जना पुगेको छ ।

एक अर्काको मूल्य र मान्यताप्रति

आदरभाव राख्नु आवश्यक

२०४४ चैत्र १२, काठमाडौं -

स्थानीय दशरथ रंगशालामा विश्व हिन्दू संघको आयोजनामा भएको द्वितीय विश्व हिन्दू महासम्मेलनको श्री ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट उद्घाटन गरिबक्स्यो । सो बेला सन्देश बक्सँदै श्री ५ महाराजाधिराज

सरकारबाट हुकुम भयो- “हाम्रा आराध्यदेव श्री पशुपतिनाथबाट संरक्षित नेपालको माटो हुँगा र पानीले सँधै हिन्दू धर्मको सन्देश बोकेको हुन्छ । नेपाली धरतीमा जन्म लिएर सीताले संसारलाई निष्ठा, धैयं र आइरको पाठ सिकाएको थिएन् । यहाँको सुन्दर शान्त बनको एउटा रूखको छडारीमुनि जन्म लिएर नौतम बुद्धले संसारमा शान्तिको सन्देश छरेका थिए । यहाँकै तपोभूमिमा वाल्मीकि जस्ता कृष्णिले आफ्नो आश्रम बनाएका थिए । अनि परापूर्व-कालदेखि नै यहाँका अज्ञात कलाकारहरूले काठ, काँस र ढुँगा जस्ता वस्तुहरूमा समन्वय, सहिष्णुता र शान्तिको भावनामा आधारित अनेक सुन्दर मूर्तिद्वारा आफ्नो उदात्त धार्मिक भावना पोखेका थिए ।

शान्तिका महापृष्ठभूमिमा हुकैर हामी नेपालीले हृदयदेखि शान्तिको चाहना गर्दै हाम्रो देश नेपाललाई शान्तिक्षेत्र बनाउने प्रस्तावप्रति मित्र राष्ट्रहरूले जनाएको उत्साहजनक समर्थनबाट आज विश्वभरका मानवसत्रले शान्तिको सर्वोपरि खोज गरिरहेको कुरा छल्ङम्भ हुन्छ । आज हिन्दूजगतमा पनि आपसमा मेलमिलाप र एक अर्काको मूल्य, मान्यता र आस्थाप्रति आदरभाव र सहिष्णुता दर्शाई अगाडि बढ्नुपर्ने बेला आएको छ । त्यसैले पनि ‘शान्तिको लागि हिन्दू एकता’ भन्ने मूल विषय राखी हुन लागेको यस महासम्मेलनका सान्दर्भिक महत्व अङ्ग बढ्न गएको छ ।

मन्दिरै मन्दिरको देशको रूपमा चिनारी पाएको नेपालका अनेक प्राचीन तथा कलात्मक

मन्दिर, देवालय, स्तूप र गुम्बाहरूको योजना-बद्ध रूपमा संरक्षण तथा संभार गर्नुपर्ने कुरा कठिन छ तापनि यसतर्फ नेपालीहरू सजग छन् । गत वर्ष भगवान् श्री पशुपतिनाथको मन्दिर वरिपरिको धार्मिक वातावरणको समुचित संरक्षण र विकासका निम्नि हामीले पशुपति क्षेत्र विकास कोष खडा गरेका छौं । त्यसैगरी भगवान् गौतम बुद्धको जन्मस्थल लुम्बिनीलाई पवित्र तोर्थस्थलको रूपमा विकसित गर्न लुम्बिनी विकास कोषको स्थापना गरी काम थालिसकिएको छ । हामीले हाम्रा पूज्य बुवाज्यूको सम्झनामा महेन्द्र संस्कृत विश्वविद्यालयको स्थापना गरी हिन्दू धर्म र दर्शन, संस्कृत वाङ्मयको पठन पाठन तथा अनुसन्धानका क्षेत्रमा विशेष प्रयास गर्न लागिरहेका छौं । हाम्रा यही प्रयासहरूमा सधाउ पुऱ्याउने मित्रराष्ट्र तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्था एवं व्यक्ति विशेषप्रति नेपालीहरू आभारी छन् ।

श्री ५ बडामहाराजी, श्री ५ युवराजाधिराज तथा अन्य राजपरिवारका सदस्यहरूको समुपस्थिति रहेको त्यस समारोह वेदिक, बौद्ध, सिख र जैन धर्मका तफंबाट मंगलाचरणद्वारा शुभारम्भ भएको थियो । सो अवसरमा भारतको ज्योर्मिठ द्वारकापुरीका जगद्गुरु शंकराचार्य स्वरूपानन्दले विश्वमा व्याप्त अशान्ति र वितृष्णा हटाउन धार्मिक जागरणको आवश्यकता भएको कुरा बताउनु भएको छ । त्यसरो काँची कामकोटी पीठका जगद्गुरु शंकराचार्य जयेन्द्र सरस्वतीले नेपाल र भारतका बीच धार्मिक दृष्टिले पनि बनिष्ठाभएको चर्चा गर्नु भयो । त्यस्ते उक्त समारोहमा आचार्य भिक्षु अमृतानन्द महातायक

महास्थविरले लुभिनीको नामले चिनिने नेपाल देशमा
मगवान् गौतम बुद्धको ज्ञानित सन्देशको प्रेरणाले
श्री ५ महाराजाधिराजबाट नेपाललाई ज्ञानिक्षेत्र
घोषित गरिबक्सेको मा ८० भन्दा बढी राष्ट्रहरूले
समर्थन जनाइसकेको हिन्दूधर्मविलम्बी प्रचुर मात्रामा
रहेको राष्ट्रबाट समर्थन प्राप्त नमएको कुरा उल्लेख
गर्नुहुँदै क्षेत्रमा कुनैपनि धर्म जबवर्स्ती लाद्दन नहुने कुरा
बताउनु भयो र श्री ५ महाराजाधिराजले बुद्धको शिक्षा-
लाई व्यवहारमा परिणत गरी ज्ञानिक्षेत्रको दूरदर्शी
प्रस्ताव राखिबक्सेको कुरा प्रस्तुत गर्नुभयो ।

त्यसीबेला जेनाचार्य मुनि सुशीलकुमारले वैदिक जैन
र सिद्ध सबै सम्प्रदाय सांस्कृतिक दृष्टिले हिन्दू छन्,
कुरान नमान्ने मुसल्मान र महावीर नमान्ने व्यक्ति
हिन्दू हुन्न भन्ने विचार व्यक्त गर्दै महावीर नेपाली थिए
मन्ने कुरा उल्लेख गर्नुभयो । त्यस्तै सरदार जामीर
सिहले ३५ शब्दलाई हिन्दूधर्मका सम्पूर्ण सम्प्रदायले
मान्ने गरेको र यसमा अनेकता नमएको कुरा बताउनु-
भयो । बडागुरुज्यू अम्बिकाप्रसाद अधिकारीले नेपाल
ऋषिहरूको वेदमन्त्र दर्शनभूमि हो; भरत, बुद्ध, जनक
सीता समेतको जन्मभूमि हो भन्दै हिन्दूहरूको जीवन
जन्मदेखि मृत्युसम्म धर्मद्वारा अनुप्राणित रहन्दै भन्नु-
भयो । स्वायत भाषण ५८ विश्व हिन्दू संघका अध्यक्ष
भूतपूर्व प्रधानमन्त्री नगेन्द्र प्रसाद रिजालले नेपालमा
पक्षुपति क्षेत्र विकास कोष, लुभिनी विकास कोष र
महेन्द्र सञ्चालित विश्वविद्यालयको स्थापना आदि उल्लेख्य
छन् भन्नुभयो ।

यस्तै विश्व हिन्दू संघका महासचिव जीगेन्द्र ज्ञाले
विश्वका तमाम हिन्दूहरूमा आफ्नो धर्म संस्कृतिप्रति
चेतना ज्ञाई आत्मविश्वास बढाउनु पर्ने आवश्यकता
औन्ताउनुभयो । हिन्दूधर्म सेवा समन्वयन समितिका
भागाति तथा विश्वहिन्दू संघका उपाध्यक्ष खेमराज

केशव शरणले धन्यवाद ज्ञापन गर्नुहुँदै अनेक फूलहरू
एक धारोमा गाँसिएर माला बने ज्ञे विभिन्न सम्प्रदाय
एक हिन्दू संस्कृतिमा गाँसिएर रहेका छन् भन्नुभयो ।

मरणोपरान्त नेत्रदान

२०४४ चैत्र १३, काठमाडौं, आचार्य मिक्षु अमृतानन्द
महानायक महास्थविरको आह्वानमा मरणोपरान्त नेत्र-
दान गरी पुण्य संचय गर्नेमा २४ जनाको नाम अपहुन
आएको छ । सो अनुसारको नामावली यस प्रकार छ—

१. पूर्णांबीर महर्जन, पाँगा धुसीटोल २, नरेन्द्रराज
साध्यमि कालिमाटी ३. गणेशमान गोसिलि, तचापाल
भक्तपुर ४. नानिभाइ स्थापित, वटु मिरवाडो ५. आशा
रत्न शिखीकार, टेवहाल ६. दुर्गादाम रजित, ग्रगङ्गु
७. श्रीमती भुवनहीरा चिकंमुगल ८. श्रीमती मायादेवी
स्थापित, मखनटोल ९. श्रीमती कुमारी मानन्धर,
कालिमाटी, १०. श्रीमती लक्ष्मीदेवी दस कटेज टेकू
मचली ११. श्रीमती लक्ष्मीदेवी स्थापित, वटु मिखाले
१२. श्रीमती सूर्यमाया चितकार, ३५वाहाल चिकंमुगल
१३. श्रीमती विकुलक्ष्मी वैद्य, तचपाल मिलाको छे १४.
श्रीमती मोतीमाया महर्जन, भुसीखेल, पाँत्रा १५. श्रीमती
मोहनदेवी वैद्य, तचपाल मिलाको छे १६. श्रीमती चिनी-
शोभा तुलाधर, बुरांखेल १७ श्रीमती शारदा रजित
गोगाङ्गु १८. अनगारिका संघरक्षिता, सुनधारा पाटन
१९. सुश्री सरजू रजित, ग्रगङ्गु २०. श्रीमती देवकी
पाण्डेय, कुलेश्वर आवास २१. अनगारिका शिलाचारी,
सुनधारा पाटन २२ अनगारिका खेमानन्दी, किन्डोल
२३. अनगारिका धम्मदस्ती, ह्यूमत टोल २४. अनगा-
रिका सुमित्रा, किन्डोल ।

जमीन खन्दा बुद्धको मूर्ति पाइयो

२०४४ चैत्र २. मालदीभ्स-

यहाँको खनाइ खुदाइमा बिहारका अवशेषहरूका
माथि थेरै हाँझा बुद्धका मूर्तिहरू प्राप्त भएका छन् । ती

मध्ये हुइवटा मूर्तिहरू हिन्दमहासागरको मालदीभ्स टापुको केन्द्रीय समूहको अरि आठलभा पाइएका थिए । निलान्द्र, रासद्र र कुदाहुवाद्र विहार मध्ये दुई थेवमा स्तूप र बुद्धका प्रतिमाहरू पाइएका छन् । त्यसका कलात्मकताले ती प्रतिमाहरू पूर्ण बौद्धकालको भव्य बृजित्त्व । तेस्रो थेवमा पाइएकोले हिन्दूधर्मका वस्तुहरूलाई देखाइ दिएको छ । हालको खुदाईले यो प्रमाणित गरी देखाएको छ कि पहिलेका मालदीभ्सवासीहरू विविध थेवको कलामा निपुण थिए । उनीहरूले नै मालदीभ्समा बुद्धधर्म ल्याएका हुन सकछ । इस्लाम धर्ममा दीक्षित गर्दै गएको सन् १९५३ सम्म त्यहाँ बुद्धधर्मको जगजगी थियो ।

[नेपालभाषा]

शाक्य कुल मन्हकेगु प्रब्रज्या कर्म

१९०८ चिला गा ४, ख्वप—

अनया बौद्ध समकृत विहार्य शाक्य चतुरमानया कुलपुत्र सुमन व शाक्य विरतनया कुलपुत्र पूजन निष्ठ-सिया चूडाकर्म कथं छु' दिनया लागि प्रब्रज्या दीक्षा उपसंघनायक भिक्षु शाक्यानन्द महास्थविरपाखे सम्पन्न जुल ।

बुद्धधर्मया छागु शाखा महायान सम्प्रदाय कथं नेपालः या गृहस्थ बौद्धतय महायानी विहार्य मगवान् बुद्धया अनुयायी कथं बरेछुइगु विधि यानाः प्यन्तुक प्रब्रज्या ग्रहण यायेगु चलन दु अथे याये बलय अथित्यात भव्य नकेगु न चलन दु अर्थिक अवस्था सुधां मलापिसं न त्याय-कया: ज्ञासां श्वय नकाः विधिहना वैचंगु यात हाँथ्या बिया: आः आर्थिक भार मताइ कथं शावक्यानाया पर-म्पराकथं पूष्य मिक्षुपिनिपाखे मिक्षुपि निवास याना विड्या-इगु विहार्य प्रब्रजित उत्तीर्ण यानाहःपि दय वःगु दुः ।

अथे हे शाक्य तसे अन्तर्जातीय विवाह यात धाःता इमिपाखे दुपि मस्तयत महायानी परम्परापाखे बरेछुना मरीगु हिन्दू वर्ण व्यवस गया कटूरपाथीकथं इमित बहि-

ष्कार यायेगु अबौद्ध परम्परायात हाँथ्या बिया: पूज्य मिक्षुपिगु शरण्य वनाः प्रब्रजित यानाहःगु दु । थुकथ चतुरमान व विरत्न शाक्यपिस अःमस्तयत बरेछुगु धार्थे हे बौद्ध धर्मनिकूत ज्ञागु दु । पुरोहितवाद दुर्धाना चंगु जातिवादया कटूर समर्थक युजाः बौद्ध धायेका चर्चिंपिसं न्हकेत्यंगु शाक्यवंश थुकथ मन्दहेगु कुतः यायेगु तसकं बलांगु खं खः ।

सभागृहय 'सुप्रिया' प्याखं

१९०८ चउलाथ्व १३, ख्वप —

ख्वपया समकृत विहारयात ग्वाहालि बीकयं अनया बौद्धसंघपाखे मिक्षु मुदर्शनं चययाविज्याःगु बौद्ध बाखंया आधार्य 'सुप्रिया' नांगु प्याखं येदेया सभागृहय निन्हुयंक क्यनीगु जुयाच्चंगु दु । बैशाख १० गते सनिलय ५:३० ताः इले व बैशाख ११ गते निन्हनसिया १:३० ताः इल्य, व सनि-लय ५:३० ताः इले क्य मीगु उगु प्याखं स्वयेत टिकटया मू १५ तकनिसे ५० तका तकयानाः प्यंगुतहलय मीगु व्यवस्था यानाः भव्यतय नत्तात्रेप स्टूडियो, ख्वपय ग्रगति फर्निचर नःपुरू, यल्य नागबहालय हिराकाजी सुजिकाः याशाय व येय सभागृहय टिकट दंगु कथं यानातःगु दु ।

अन्तर्पुस्तकालय प्रतियोगिता

१९०८ चउलाथ्व १२, यल —

२०२८ सालनिसे प्रत्येक दंया बुद्धजयन्तीया लसताय यलब्यापी अन्तर्पुस्तकालय बौद्ध हाजिरी जबाफ प्रतियोगिता याना वैचंगुलैः युखुमी जिस्वंगु पुस्तकालय व्यवतिकाइगु ज्ञाउ दु । हीराकाजि सुजिकाल संस्थापन यानातःगु थुगु प्रतियोगिताया आयोजक थुकसी जनहित पुस्तकालय ज्ञाउ दु ।

अप्रेशन सफल

१९०८ चउलाथ्व १३, यल —

नेपालया सप्त महानायक मिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थ- (बाँकी दोस्रो कमरमा)